

PARTER

Klagande

1. Gunnel Dalbäck Hamrin
Prästbolsvägen 41
921 33 Lycksele

2. Leif Renman
Olofs väg 13
921 29 Hornmyr

3. Simon Rudin
Nyby 133
921 99 Lycksele

4. Peter Wikner
Brännan 10
921 29 Hornmyr

5. Vapsten sameby
Box 235
921 34 Lycksele

Ombud: Jur.kand. Jenny Wik Karlsson
Formvägen 16
906 21 Umeå

Motpart

Vattenfall Eldistribution AB, 556417-0800
971 77 Luleå

Ombud: Sara Sjöberg
Vattenfall AB
169 92 Stockholm

ÖVERKLAGADE BESLUT

Lantmäteriets beslut den 30 augusti 2023 i ärende nr AC23144, se bilaga 1
Lantmäteriets beslut den 1 februari 2024 i ärende nr AC23144, se bilaga 2

SAKEN

Ledningsrätt för starkströmsledning m.m. berörande ett antal fastigheter inom Åsele och Lycksele kommuner

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen avvisar yrkandena om
 - a) att beslutet om ersättning till sakkunnig ska återkallas,
 - b) att ersättningen till sakkunnig ska återbetalas,
 - c) att staten och Vattenfall Eldistribution AB ska dömas till skyldighet att inte använda bolag, myndigheter och kommuner som brottsverktyg mot enskilda,
 - d) att staten och Vattenfall Eldistribution AB ska dömas till rivningsplikt av byggen på Fäbodberget och Stor-Rotliden samt
 - e) att utfärda stämning på lantmätaren, sakkunnig, Lycksele kommun, miljöprövningsdelegationen och Vattenfalls firmatecknare.
 2. Mark- och miljödomstolen avslår
 - a) yrkandet om avvisning av Vapsten samebys ersättningsyrkande,
 - b) yrkandet om vilandeförklaring av målet samt
 - c) yrkandet om att överlämna målet i vissa delar till annan domstol.
 3. Mark- och miljödomstolen undanröjer Lantmäteriets beslut om att avsluta förrättningen och beslutet om att ingen ersättning ska betalas till Vapsten sameby, samt återförvisar frågan om prövning av Vapsten samebys ersättningsyrkande till Lantmäteriet för fortsatt handläggning.
 4. Mark- och miljödomstolen avslår övriga yrkanden som inte behandlats ovan, samt överklagandena i övrigt.
-

BAKGRUND

Efter ansökan från Vattenfall Eldistribution AB (Vattenfall eller bolaget) beslutade Lantmäteriet (LM) den 1 februari 2024 att upplåta ledningsrätt för en starkströmsledning (170kV luftledning) med tillbehör, inom fastigheter belägna i Åsele och Lycksele kommuner.

LM angav i protokollet som skäl till beslutet bland annat att Vattenfall har beviljats nätkoncession för linje av Energimarknadsinspektionen (EI) samt att beslutet om linjekoncession har vunnit lagakraft.

Under handläggningen av Vattenfalls ansökan hos LM yrkade Vapsten sameby (samebyn) ersättning för intrång med 250 000 kr per år.

Den 30 augusti 2023 förordnade LM en sakkunnig att hjälpa till med värderingsfrågor. Av skälen för beslutet framgår att LM i ärendet har behov av specialistkunskaper i värdering för att bedöma vilka ersättningar som ska betalas.

I samband med ledningsrättsupplåtelsen av den 1 februari 2024 meddelade LM även beslut om ersättning med anledning av intrånget. LM slog i ersättningsbeslutet fast – såvitt gällde frågan om ersättning till samebyn – bl.a. att LM saknar stöd för att besluta om ersättning till samebyn inom ramen för en ledningsrättsförrättning, eftersom det saknas en klar bestämmelse eller prejudikat som ger stöd för det. LM fann således att samebyn inte hade rätt till ersättning inom förrättningen.

LM beslutade även om ersättning till sakkunnig, att förtida tillträde får ske, ställande av säkerhet, att Vattenfall ska betala förrättningskostnaderna samt avslutade förrättningen.

Den 22 februari 2024 fattade LM ett beslut om rättelse rörande en felaktig överklagandehänvisning, se bilaga 3.

LM:s beslut har överklagats till mark- och miljödomstolen av Peter Wikner, Leif Renman, Gunnel Dalbäck Hamrin och Simon Rudin (Peter Wikner m.fl.). Samebyn har överklagat LM:s ersättningsbeslut.

Domstolen har avslagit jävsinvändning mot mark- och miljödomstolen genom beslut den 18 mars 2024. Beslutet har vunnit laga kraft.

Därutöver har domstolen i beslut den 26 mars 2024 prövat om det förelegat skäl att inhibera LM:s beslut om förtida tillträde, och funnit att det inte föreligger sådana skäl.

Mark- och miljödomstolen har beslutat att handlägga mål F 668-24 och F 689-24 gemensamt.

YRKANDEN M.M.

Peter Wikner m.fl. har i mål F 668-24 yrkat följande.

- Att mark- och miljödomstolen ska undanröja ledningsrättsbeslutet och beslutet om förtida tillträde, alternativt att ärendet vilandeförklaras i avvaktan på att koncessionsfrågan blir avgjord och att bolag och myndigheter har prövat kvarvarande frågor i tingsrätt.
- Att Vattenfall ska ”dömas till skyldighet att inte använda bolag, myndigheter och kommuner som brottsverktyg mot enskilda” och att Vattenfall ”döms till rivningsplikt av svartbyggen på Fäbodberget och Stor-Rotliden”.

Peter Wikner m.fl. har vidare anført att de vill stämna

- lantmätaren och sakkunnig för olaga bildande av ledningsrätt, kränkning och brottsamverkan med Vattenfall,
- Lycksele kommun till skyldighet att återkalla tillstyrkan av överklagade parker,
- Miljöprövningsdelegationen (MPD) till skyldighet att återkalla tillstånden och

- Vattenfalls firmatecknare till förbud att ansöka om ledningsrätten och till förbud att avverka skog i ledningsgata mellan Tuggen och Västermyrriiset.

Peter Wikner m.fl. har begärt att målet ska överlämnas till behörig tingsrätt som har full straffrättslig behörighet och har krävt att de får kallelse till huvudförhandling/sammanträde i tingsrätten eftersom brott föreligger. De har även, som det får uppfattas, begärt att efter överlämnandet till behörig domstol få brottskadeersättning, hjälp av polis och åklagare samt målsägandebiträde.

Peter Wikner m.fl. har vidare i mål F 689-24, som det får förstås, yrkat att mark- och miljödomstolen ska återkalla LM:s beslut om förordnande av sakkunnig och beslutet om ersättning till sakkunnig. De har även yrkat att betald ersättning till sakkunnig ska återbetalas. Vidare har de yrkat att beslutet om avslutad lantmäteriförrättning ska återkallas.

Peter Wikner m.fl. har även yrkat att staten ska dömas ”till skyldighet att inte använda bolag, myndigheter och kommuner som brottsverktyg mot enskilda” och att staten ”döms till rivningsplikt av svartbyggen på Fäbodberget och Stor-Rotliden”.

Samebyn har i mål F 668-24 yrkat att Vattenfall ska förpliktas utge ersättning till samebyn med 250 000 kr.

Vattenfall har yrkat att mark- och miljödomstolen i första hand ska avvisa samebyns ersättningsyrkande och i andra hand avslå överklagandet. Inga belopp har vitsordats såsom skäligen i och för sig.

Mark- och miljödomstolen har avgjort målet med stöd av 16 kap. 8 § fastighetsbildningslagen (1970:988), FBL, utan att hålla sammanträde. Parterna har getts möjlighet att slutföra sin respektive talan.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN

Parterna har till stöd för yrkanden och inställning anfört sammanfattningsvis följande.

Peter Wikner m.fl.

F 668-24

De vill inte förlora skogsmark till en kraftledning och vill inte heller skadas av vindkraft. De parker som ledningen ska betjäna är överklagade och stoppade, syftet med ledningen har därför förfallit. Av linjekoncessionen framgår att koncessionen förfaller när syftet med koncessionen inte kan förverkligas. Det har inte framkommit något nytt som visar att det får byggas ledning till parker som inte kan byggas.

Efter omfattande fusk med produktionsberäkningar har det avslöjats att vindkraft saknar lönsamhet. Vindkraftsbolagen har erkänt att parkerna inte kan byggas när sakägare har överklagat tillstånden och att bolaget inte kan utföra de ljudberäkningar som krävs enligt tillståndet. Bolagen kan inte bevisa tillåtlighet. Parker som inte får vara i drift behöver ingen elledning. Bolagen har i förlikning i Hornmyran-målet förbundit sig att kalla klagandena till tingsrätten för att pröva kvarvarande frågor, men har inte visat något intresse av att göra det.

Ansvarig på Vattenfall kunde på sammanträde hos LM bl.a. inte redovisa grunden för ansökan om ledningsrätt/förtida tillträde och inte heller att det finns någon som har begärt nätanslutning till ledningen. Vattenfalls företrädare berättade att ledningen inte kan byggas när ingen har begärt nätanslutning till ledningen. LM saknar "avtalsrättighet" med Vattenfall. Egenkontrollen har brustit och arbetsgivaransvaret har inte följts när det saknas grund för ledningsrättsbeslutet. Lantmätaren har missat 11§ ledningsrättslagen, som kräver efterrättelse när koncessionen har förfallit. Enligt ellagen och ledningsrättslagen behöver inte mark upplåtas för ledningar som saknar lönsamhet och som saknar allmänt intresse.

När berörda sakägare inte har kallats till samråd för linjealternativ C är händelsen anmäld till EI som har meddelat att tillsyn har inletts. När samråd saknas får inte linjekoncessioner utfärdas. EI:s beslut att utfärda linjekoncession i avsaknad av samråd är överklagat. EI har inte heller prövat kvarvarande som hindrar EI från att utfärda linjekoncessionen.

2021 erkände regeringen att tillståndprocessen för vindkraft och dess ledningar är otillräcklig, vilket betyder att föreskriften som följs vid provning inte får tillämpas enligt RF. Vattenfall och LM har missat att RF gäller före fastighetsbildningslagen och före ledningsrättslagen.

De anser därmed att ledningsrättsbeslutet och beslutet om förtida tillträde är felaktigt och att det inte kan vinna laga kraft när kvarvarande frågor inte är prövade i tingsrätt. De anser att förrättningen och beslut om förtida tillträde ska undanröjas.

De anser *att* MPD under förklaring i tillståndet friskriver sig från allt ansvar om bolaget använder tillståndet i strid med kvarvarande frågor som inte kan provas i mark- och miljödomstolar och som därmed inte omfattas av tillståndets rättskraft, *att* bolaget friskriver sig från allt ansvar över ljudberäkningar och tillskriver den som tror på beräkningar hela ansvaret för alla konsekvenser av att det görs, *att* EI utfärdar linjekoncession utan att kontrollera om ledningen behövs och utan att vara behörig att avgöra om koncessionen får användas mot någon, *att* LM utfärdar ledningsrätt utan att vara behörig att avgöra om ledningsrätten får användas mot någon och *att* mark- och miljödomstolar friskriver sig från ansvaret att gå till slutgiltigt beslut i överklagad bullerfråga och i kvarvarande frågor.

De begär att domstolen utreder om MPD och LM får lämna ut besvärshänvisning för överklagan av vindkraftstillstånd och ledningsrättsbeslut till domstol som följer en föreskrift som enligt RF inte får tillämpas.

Obehörigheten medför att rättegångarna tenderar att aldrig ta slut, efter 14 år av skriftväxling i MMD och MÖD saknas slutgiltiga beslut. Vattenfall har tagit lagen i

egna händer på Stor-Rotliden och Fäbodberget och har polisanmälts. Begäran om rivningsföreläggande har lämnats in.

De vill veta om grundlagsskyddet betyder att de befrias från alla kostnader som den otillräckliga prövningen har orsakat, vem de ska begära ersättning av och vem som är ansvarig.

De har i samband med slutförande av talan tillagt sammanfattningsvis följande. Vindkraftsbolagen har korrumpert Lycksele kommun för att erhålla tillstyrkan. Lycksele kommun villkorar krav på ersättning till kommunen för tillstyrkan vilket utgör brott mot regeringsformens krav på opartiskhet och saklighet. Jäv har förekommit, vilket medför att tillstyrkan saknas och tillstånd inte får utfärdas. De frågar sig mot vem skadeståndstalan ska väckas för skador med anledning av vindkraften. Människor blir sjuka av buller, ilska, förlorad jakt, försörjning, skador och vanmakt. Markägare vill behålla värdet av den sakrala vildmarken, livskvalitén och fastigheternas alla värden.

Underlaget för prövningarna är för gammalt och otillräckligt. När kostnader för skador och stillestånd inom skogsbruket är för höga har lokalbefolkningen begärt att Vattenfall ska riva parkerna på Stor-Rotliden och Fäbodberget. Att i det läget tro att det ska byggas mer parker och ledningar är vansinnigt.

Nuvarande ärende måste läggas ner av MMD enligt förlikning fastställd i Hornmyranmålet och lagar som stoppar korruption och andra brott.

EKMR är lag i Sverige och ger dem rätt till rättslig prövning av överklagan och av kvarvarande frågor som hindrar intrång på oriktiga grunder. Om det krävs stämningsansökan för att få tillgång till rättslig prövning är överklagandena med bilagor att betrakta som stämningsansökan där klagandena stämmer lantmätaren och sakkunnig för olaga bildande av ledningsrätt, kränkning och brottsamverkan med Vattenfall. Stämning görs för att slutgiltigt avgöra att lantmätare och sakkunnig saknar avtalsrätt med Vattenfall i ärendet. Överklagandena/ansökan med bilagan

”Kvarvarande frågor att pröva i tingsrätt” förtydligar att avtalsrätt saknas. Det betyder att överklagade beslut ska undanröjas.

Stämningsansökan omfattar även stämning av Lycksele kommun som stäms till skyldighet att återkalla tillstyrkan av överklagade parker när korruption, otillbörlig påverkan i rättsak och jäv har föregått tillstyrkan samt när bolagen enligt prejudikat inte kan bevisa tillåtlighet vid miljökontroll, vilket enligt miljöbalken leder till fängelse eller böter för den som bygger. Kommunen får inte tillstyrka verksamhet som enligt prejudikat leder till fängelse eller böter. Markägare i ledningsgata får självklart inte upplåta mark för kraftledning som leder fram till böter eller fängelse.

Stämning omfattar även MPD som stäms till skyldighet att återkalla tillstånden när villkor inte kan följas och när tillstånden inte kan vinna laga kraft över kvarvarande frågor som tidigare har nekats rättslig prövning och hindrar tillstånden från att användas och från att utfärdas. Om det går att styrka att Vattenfall är sakägare stäms bolagets firmatecknare till förbud att ansöka om ledningsrätten och till förbud att avverka skog i ledningsgata mellan Tuggen och Västermyrriset när rättslig grund för ledningen och skogsfång saknas. De kräver att domstol omedelbart dömer Karl Drugge till skyldighet att avbryta skogsavverkningar i ledningsgata mellan Tuggen och Västermyr-riset. Entreprenör utnyttjas i kriminella syften och står utan avtalsrätt. Efter bedrägeri står bolaget utan giltiga markupplåtelseavtal i ledningsgatan. Agerandet är polisanmält. Fara i dröjsmål föreligger.

De anser att avgörandet ska överlämnas till behörig tingsrätt som har full straffrättslig behörighet.

De saknar motparternas/svarandenas bemötande av överklagandena. När bemötande saknas vet inte domstolen hur motparter/svarande ser på saken.

Nya uppgifter har tillkommit. Försvarsmakten har bytt uppfattning om vindkraft och att 200 m höga verk inte kan beviljas av försvarspolitiska skäl. Ansökta verk är

200 till 230 m och står på höjder som sticker upp ca 50–80 m över terrängen, vilket även det betyder att syftet med ledningen inte kan förverkligas.

Överklagandet med kompletteringar visar att de är indragna i brottmål och de begär därför brottsskadeersättning, hjälp av polis och åklagare samt målsägandebiträde i ärendet. När brott föreligger kräver klagandena kallelse till huvudförhandling/sammanträde i tingsrätten.

De bestrider Vattenfalls ställande av säkerhet till länsstyrelsen och kräver att länsstyrelsens handläggare informeras om att ledningen inte kan byggas.

Vattenfall klarar inte av att följa villkor i tillstånd och har förgiftat lokalbefolkningen och fauna med stora mängder sopförbränningsaska innehållande PFAS på Fäbodberget. Askan kommer från Dåva kraftvärmeverk. Bolaget får inte meddelas fler tillstånd när tillstånd missbrukas. Flera polisanmälningar har skett kopplat till ärendet.

Om inte kvarvarande frågor och överklagan/stämning kan prövas i sin helhet anser de att systemfel föreligger. De undrar om de äger rätt att avvisa ärendet i sin helhet och att direkta och indirekta kostnader framkallad av otillräcklig tillståndsprocess är skadeståndsgrundande, samt hur domstolen ser på det. När besvärshänvisning inte redovisar till vilken domstol avgift för stämning ska betalas emotses anvisning.

Stoppregeln åberopas av dem. Enligt 24 kap. 3 § första stycket 4 miljöbalken får återkallelse av tillstånd ske om det till följd av verksamheten eller åtgärden har uppkommit sådana förhållanden som enligt 2 kap. 9 § innebär att verksamheten inte får bedrivas. Den så kallade stoppregeln i 2 kap. 9 § miljöbalken innebär att en verksamhet eller åtgärd som kan befaras föranleda skada eller olägenhet av väsentlig betydelse för människors hälsa eller miljön, trots att skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått vidtas, får bedrivas eller vidtas endast om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl har inte kunnat påvisas av bolagen när tillåtligheten inte i något avseende kan bevisas och besparingsteknik frigör upp till 63 TWh genom gröna

investeringar som minskar slöseriet av vattenkraft. Det görs till ca 1/3 av vindkraftens kostnad utan att skada och utan att nya elledningar behöver byggas, utan att skada och utan att etablera handelshinder inom skogsbruket. Verkligheten är som den är. Om Vattenfalls ägare inte stoppar kraftledning och olaga intrång gör ägaren fel, vilket de inte kan tillåta.

Simon Rudin har för egen del, i klagorätsfrågan, anfört att han arrenderar mark av Peter Wikner i ledningsgatan.

F 689-24

Peter Wikner m.fl. har anfört i huvudsak detsamma som anförts ovan till grund för överklagandena i mål F 689-24, och tillagt bl.a. följande.

Förordnandet av sakkunnig är fel när linjekoncessionen har förfallit och när ledningen inte får byggas. Även ersättningen till sakkunnig är fel, av samma skäl. Varken sakkunnig eller Vattenfall har prövat kvarvarande frågor för att kontrollera om sakkunnig har avtalsrättighet med Vattenfall i ärendet.

De anser att förordnandet av sakkunnig var onödigt, att ersättning till sakkunnig inte ska betalas och att förrättningen onödigt har upprätthållits av sakkunnig, att sakkunnig inte ska tillfrågas och att pengarna ska betalas tillbaka till den som har ersatt sakkunnig. LM får inte heller betala sakkunnig när avtalsrättighet för arbeten saknas. Markägare har i tid på första sammanträdet förbjudit sakkunnig att agera i ärendet. De anser att sakkunnig saknar avtalsrättighet med Vattenfall och att det tydligt nog står bevisat. Egenkontrollen har brustit och arbetsgivaransvaret har inte följts. De frågar sig om sakkunnig kan förklara varför värdeskalans korrektionsförslag inte ska tillföras ljudberäkningar.

Peter Wikner m.fl. har gett in en stor mängd handlingar till stöd för talan.

Samebyn

Grunder för samebyns anspråk

LM:s beslut om att samebyn inte är berättigad till ersättning är felaktigt och strider mot gällande rätt, bl.a. egendomsskyddet i grundlagen. Det är verksamhetsutövarens ansvar att utreda vilka konsekvenser som följer av den senast tillkomna verksamheten i ett redan exploaterat område. LM och Vattenfall har ett ansvar att utreda vilka konsekvenserna blir och prövande myndighet samt domstol har ett ansvar att noga bedöma om utredningarna är gjorda med respekt för samebyarnas egendomsskyddade rätt till området. Inom prövningsramen ingår också att bedöma ersättning för skada och intrång för berörd sameby. Det är uppenbart att varken LM eller bolaget har företagit den utredning som är nödvändig.

Det är viktigt att beakta att det inte endast är objektivt verifierbar skada som ska ersättas med hänsyn till det egendomsskydd som renskötseln omfattas av, se 4 kap. 1 § expropriationslagen. Ställningstaganden som ger uttryck för att så inte skulle vara fallet är uttryck för en diskriminerade, numera obsolet, princip. Samebyn ska i likhet med andra och jämförliga rättighetsinnehavare kunna påräkna ersättning för såväl intrång som skada, så att samebyn ska kunna bibehålla de förutsättningar som förelegat om inte expropriationen ägt rum. Det ska inte heller åsamka en direkt utgift eller att samebyn går miste om en påräknad inkomst.

LM anser att rättsläget är oklart och att det inte finns något lagstöd för att utge ersättning. Samebyn ställer sig frågande till LM:s resonemang. Det är ostridigt att nu aktuellt området belastas av renskötselrätt och att innehavaren av denna rätt är Vapsten sameby. Det är också klarlagt att renskötselns utövande kommer att påverkas, dvs. att samebyn kommer att drabbas av skada. De förutsättningar som förelegat innan ledningsrätten tas i anspråk kommer att rubbas och till följd av det rubbas även renskötselns förutsättningar. Samebyn menar att gällande rätt är direkt tillämplig även på samebyns anspråk. Vad gäller beräkningsgrund för ersättningsnivåer så har LM och bolaget ett utredningsansvar, att myndigheten inte anser sig kunna beräkna detta kan inte anses utgöra en grund för att avslå samebyns ersättningsanspråk.

Det är den senast tillkomna konkurrerande markanvändaren som är ansvarig för om samebyns rätt att nyttja marken omöjliggörs. Om den senare tillkomna verksamheten omöjliggör samebyns rätt att nyttja det aktuella området ska den skadan ersättas.

LM anser att eventuella anspråk kan regleras genom civilrättsliga avtalsförhållanden. Ett sådant förhållningsätt skulle enligt samebyn strida mot det faktum att renskötselrätten utgör en särskild rätt till fast egendom som omfattas av egendomsskyddet och ska prövas i likhet med andra rättigheter till fast egendom. Ett motsatt förhållningssätt skulle strida mot förbudet mot diskriminering enligt 2 kap. 12 § regeringsformen, EKMR samt FN:s konvention om avskaffande av rasdiskriminering (ICERD) eftersom det i praktiken skulle innebära att innehavare av renskötselrätt inte behandlas lika som andra nyttjande- och rättighetsinnehavare och eftersom renskötselrätten endast tillkommer samer skulle det innebära att den särbehandlingen har sin grund i just etnicitet, vilket är förbjudet.

Renskötselrätten utgör en särskild rätt till fastighet och omfattas av egendomsskyddet enligt ovan. Därutöver föreligger ytterligare ett skydd enligt 1 kap. 2 § sjätte stycket regeringsformen (RF) för det samiska folket och dess rätt att bibehålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv. Detta är en uttalad målsättning för det allmänna, dvs. myndigheter och domstolar att iaktta i sin myndighetsutövning. Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 2020 s. 3 bl.a. uttalat att denna målsättning ska ges materiell betydelse vid sådan rättstillämpning där det är fråga om att väga olika faktorer mot varandra. Samernas intresse av att kunna vidmakthålla sin kultur, däribland renskötseln, ska vid en sådan avvägning tillmätas särskild vikt. Det är framför allt i sådana avvägningssituationer som en bestämmelse av detta slag kan få betydelse. Det som sägs i 1 kap. 2 § sjätte stycket RF avspeglar i viss mån folkrättsliga principer om tillvaratagandet av etniska minoriteters rättigheter. Principer av detta slag kommer till uttryck i bl.a. Europarådets ramkonvention den 1 februari 1995 om skydd för nationella minoriteter, särskilt artikel 5.1, FN:s konvention den 16 december 1966 om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, särskilt artikel

1.2, FN:s konvention den 16 december 1966 om medborgerliga och politiska rättigheter, särskilt artikel 1.2, samt FN:s deklaration den 13 september 2007 om urfolks rättigheter, särskilt artikel 26. (p. 92-93).

Samebyn hänvisar till de inlagor som tidigare getts in i ärendet vad gäller beskrivningen av samebyns markanvändning i området samt samebyns bedömning av de skador som förväntas uppstå till följd av ledningskoncessionen.

Samebyn har, med anledning av Vattenfalls inställning i målet, tillagt bl.a. följande. Samebyn motsätter sig Vattenfalls bedömning avseende samebyns ställning som sakägare och innehavare av särskild rätt. Enligt samebyn måste det anses klarlagt, genom gällande lagstiftning och rättspraxis att samebyar i egenskap av att samebyn företräder medlemmarna i frågor som rör renskötselrätten eller medlemmarnas gemensamma intressen inom rennäringen i övrigt. Detta framgår av 10 § andra stycket rennäringslagen (1971:437) (RNL). Renskötselrättens innebörd framgår av 1 § RNL där det står att rätten innebär en rätt för samebyns medlemmar att använda land och vatten till användning för sig och sina renar. Eftersom det överklagade beslutet rör fråga som påverkar samebyns rätt och möjlighet att använda det i målet aktuella fastigheterna och området anser samebyn således att man är att betrakta som sakägare i beslut om ledningsrätt och därtill knutna frågor. Ett annat förhållningssätt menar samebyn skulle strida inte bara mot RNL utan också regeringsformen (RF) om bl.a. egendomsskyddet, förbud mot diskriminering samt skyddet för det samiska folkets rätt att behålla och utveckla sitt kulturliv m.m. Av Girjasdomen (NJA 2020 s. 3) framgår bl.a. att RF ger uttryck för ett mål för samhällelig verksamhet men ger inte i sig upphov till några rättigheter för enskilda. Den kan ändå få viss materiell betydelse vid sådan rättstillämpning där det är fråga om att väga olika faktorer mot varandra. Samernas intresse av att kunna vidmakthålla sin kultur, däribland renskötseln, ska vid en sådan avvägning tillmätas särskild vikt. Det är framför allt i sådana avvägningssituationer som en bestämmelse av detta slag kan få betydelse.

Samebyn menar att Vattenfalls bedömning om att fastighetsbildningslagen (lex generalis) som en allmän lag är underordnad dels rennäringslagens bestämmelser

(lex specialis) som är en speciallag, dels grundlagens bestämmelser om egendomsskydd och målsättningsbestämmelsen rörande det samiska folket och renskötelsns ställning som är en överordnad lagstiftning i förhållande till fastighetsrättsliga bestämmelser.

Enligt 5 kap. 34 § FBL är en nyttjanderättshavare sakägare vid fastighetsreglering om den är av betydelse för nyttjanderättshavaren. Samebyn har på ett tillräckligt sätt redogjort för områdets betydelse. Det är verksamhetsutövarens ansvar att kunna utreda vilka konsekvenser som följer av den senast tillkomna verksamheten i ett redan exploaterat område, någon sådan utredning har Vattenfall inte presenterat.

Samebyn menar att Vattenfalls resonemang i praktiken innebär att ingen sameby skulle vara berättigad att få sina rättigheter tillgodosedda inom vinterbetesmarkerna, ett sådant förhållningsätt kan inte uppfattas på annat sätt än diskriminerande och direkt felaktigt. Att renskötelsns särdrag samt behov av stora arealer eller bedrivs på stor del av Sveriges yta kan inte ligga till grund för att samebyn inte ska tillerkännas som sakägare. Samebyn menar att renskötelsns särdrag måste utgöra en särskild grund vid nu aktuell prövning, vilket också kommit till uttryck i praxis.

Det måste anses som ostridigt att samebyn företräder en rättighet samt intresse som denne har och som har erkänts av rättsordningen. Renskötelsrätten utgör både ett enskilt och allmänt intresse, vilka båda berörs av ledningsrätten. Fokus vid en prövning avseende ledningsrätt ska läggas på att analysera konsekvenserna för de enskilda intressena, intresseavvägningen ska ske med beaktande av både ideella och ekonomiska värden, jfr. NJA 2013 s.441. Frågor som berör intrång i renskötelsrätten omfattar såväl ekonomiska som ideella värden exempelvis den samiska kulturen och landskapets betydelse. Vad Vattenfall anför i denna del är således felaktigt.

Samebyn anser att vad Vattenfall anfört gällande talerätt saknar stöd i gällande rätt och praxis.

Ersättning

Samebyn vidhåller att det viktigt att beakta att det inte endast är objektivt verifierbar skada som ska ersättas med hänsyn till det egendomsskydd som renskötseln omfattas av. Samebyn ska i likhet med andra och jämförliga rättighetsinnehavare kunna påräkna ersättning för såväl intrång som skada, så att samebyn ska kunna bibehålla de förutsättningar (ekonomiska läge) som förelegat om inte expropriationen ägt rum. Det ska inte heller åsamkas en direkt utgift eller att samebyn gårmiste om en påräknad inkomst.

Samebyn motsätter sig Vattenfalls resonemang om att en generell rätt till intrångsersättning på vinterbetesmarker skulle medföra olämpliga konsekvenser för handläggningen av ledningsrättsärenden. Det ankommer inte på Vattenfall att avgöra vad som ska ingå i myndigheters handläggning. Vattenfalls argumentation om att det saknas uttryckligt stöd i författning för intrångsersättning för samebyarna är direkt felaktigt. Att intrångsersättning ska utgå framgår av såväl ledningsrättslagen som expropriationslagen som stadgar att principerna om intrångsersättning även ska tillämpas på innehavare av särskild rätt. Av annan tvångslagstiftning, exempelvis vid markanvisning, tillämpas dessa principer, att det nu skulle tillämpas annorlunda just vid ledningsrätter är enligt samebyn osannolikt.

Särskilt om Svartliden

För att förstå uträkningsmodellen måste man gå igenom handlingarna i målet. Där framgår bl.a. det mellan bolaget och samebyn förts en diskussion kring markens förmåga att avkasta föda till renen. Bolaget menade bl.a. att området inte rymde några betydande lavmarker och hänvisade bl.a. till Renbeteskommissionens betänkande från år 2001.

Samebyn motsatte sig denna utredning eftersom man menade att den hade gjorts enbart på bedömning av satellitbilder hellre än faktiskt bedömning ute i fält av områdets beteskvalitet och kapacitet att skapa föda för renar. Samebyn åberopade sakkunnigutlåtanden som gjorde mer ingående bedömningar av områdets förmåga

att skapa renföda. Han bedömde att området avkasta föda motsvarande 10 kg renfoder/ ha och vid den tidpunkten kostade renfoder ca 2,5 kr/ kg.

Detta visar enligt samebyn att den modell som har tillämpats i Svartliden och även Fäboliden inte rakt av kan tillämpas på andra betesområden. Uträkningsmodellen blir uppenbart felaktig eftersom andra områden i jämförelse med Svartliden skulle kunna visa dubbla eller halva Svartlidenområdets kapacitet att skapa föda och där- efter omräkna det i torrfoder. Dessutom har priset för renfoder ökat med mer än det dubbla. Att betrakta ett avgörande som Svartliden som vägledande menar samebyn är felaktigt. Sammantaget menar samebyn med stöd av vad som ingivits tidigare samt i denna inlaga att samebyns yrkande ska bifallas.

Övrigt

Vattenfall gör gällande att nu aktuell ledningsrätt inte medför något intrång i samebyns renskötselrätt eller innebär någon skada för rennäringens bedrivande. Samebyn ställer sig frågande till på vilka bedömningsgrunder Vattenfall grundar sitt ställningstagande på. De omständigheter som samebyn redogjort för visar tydligt på motsatsen. Det måste i sammanhanget påtalas att bedömningsgrunden inte utgörs av områdets areal utan intrånget och påverkan måste bedömas utifrån de skador och olägenheter som de facto uppstår. Vidare måste områdets betydelse och funktionalitet måste vägas in vid en samlad bedömning. Samebyn delar således inte Vattenfalls uppfattning om att störningar inte kommer uppstå under kraftledningens driftstid. Det måste noteras att Vattenfall inte heller här redogjort för på vilka grunder som påståendet vilar på. Samebyn vill i sammanhanget peka på att kraftledningar medför olägenheter bland annat i form av barriäreffekter. Vid vissa väderomständigheter väljer renarna helt bort dessa områden på grund av den s.k. ”coronaeffekten”.

Vattenfalls resonemang innebär i praktiken innebär att ingen sameby skulle vara berättigad att få sina rättigheter tillgodosedda inom vinterbetesmarkerna, ett sådant förhållningsätt kan inte uppfattas på annat sätt än diskriminerande och direkt

felaktigt. Det måste anses som ostridigt att samebyn företräder en civil grundlags-skyddad rättighet samt intresse som denne har och som har erkänts av rätts-ordningen. Renskötselrätten utgör både ett enskilt och allmänt intresse, vilka båda berörs av ledningsrätten.

Fokus vid en prövning avseende ledningsrätt ska läggas på att analysera konsekvenserna för de enskilda intressena, intresseavvägningen ska ske med beaktande av både ideella och ekonomiska värden. Frågor som berör intrång i renskötselrätten omfattar såväl ekonomiska som ideella värden exempelvis den samiska kulturen och landskapets betydelse. Dessa bedömningsgrunder gäller oaktat om verksamheten är lokaliserad på vinterbetesmarker eller åretruntmarker. Vad Vattenfall anför i denna del är således felaktigt.

Samebyn vidhåller att det är av stor vikt att beakta att det inte endast är objektivt verifierbar skada som ska ersättas med hänsyn till det egendomsskydd som renskötseln omfattas av. Samebyn ska i likhet med andra och jämförliga rättighets-innehavare kunna påräkna ersättning för såväl intrång som skada, så att samebyn ska kunna bibehålla de förutsättningar (ekonomiska läge) som förelegat om inte expropriationen ägt rum. Det ska inte heller åsamka en direkt utgift eller att samebyn går miste av en påräknad inkomst. Vattenfalls resonemang innebär i praktiken att ingen sameby skulle vara berättigad att få sina rättigheter tillgodosedda inom vinterbetesmarkerna, ett sådant förhållningsätt kan inte uppfattas på annat sätt än diskriminerande och direkt felaktigt. Samebyn anser att det måste anses klarlagt att intrångsersättning ska utgå, vilket framgår av såväl ledningsrättslagen som expropriationslagen som stadgar att principerna om intrångsersättning även ska tillämpas på innehavare av särskild rätt.

Vattenfall

Skäl för avvisning

Är samebyn sakägare i ledningsrättsförrättningen?

42 § förvaltningslagen uppställer kriterier för talerätt; den som är berörd av ett beslut kan överklaga om beslutet går denne emot. Enligt praxis ska beslutet

antingen påverka klagandens rättsliga ställning eller beröra ett intresse som denne har och som har erkänts av rättsordningen. Utöver att inneha en sådan rättighet måste denna också vara berörd av beslutet i tillräcklig utsträckning. Först då uppstår talerätt. Enligt 18 § ledningsrättslagen följer också att innehavare av särskild rätt till fastighet är sakägare vid förrättningen, om dennes rätt berörs.

Även om renskötselrätt i och för sig anses utgöra en sådan särskild rätt till fastighet som krävs är det inte ensamt tillräckligt för talerätt. Det krävs också att rättigheten berörs i tillräcklig utsträckning på de fastigheter där ledningsrätten upplåtes. Enligt uppgifter från Sametinget har Vapsten sameby renskötselrätt inom ett väldigt stort område som sträcker sig från norska gränsen i väster ända ner till Östersjökusten. Året-runt- markerna finns i Storumans kommun och området för vinterbete stäcker sig över nio andra kommuner i Västerbottens län. Att området för upplåtelsen i och för sig ligger inom samebyns område för renskötsel, specifikt vinterbetesmarker, ifrågasätts därför inte. Nyttjandet för vinterbete är dock begränsat i tid under året och i vilken omfattning ett specifikt område nyttjas för vinterbete varierar också generellt. Samebyn har övergripande beskrivit Hornmyrområdets användning som betes- och rörelseområde för renen, att stora ytor behövs för att säkra tillgång till bete över tid och efter variationer som kan uppstå vissa år eller på grund av väder. Vattenfall invänder inte emot den generella beskrivningen i sig. Men någon specifik användning av de sex fastigheter som berörs av aktuell ledningsrätt har emellertid inte presenterats.

Det upplåtna utrymmet för ledningen har en bredd om 38 meter. Skogsgatan avverkas för att ge plats åt ledningen. Lågväxande vegetation och buskar tillåts emellertid i skogsgatan. Ledningsrätten medger också en rätt för ledningsägaren att fälla farliga kantträd invid skogsgatan som är så höga att de kan hamna på ledningen om de skulle falla. Att skog inom området avverkas skiljer sig inte från pågående markanvändning (skogsbruk). En upplåtelse i form av en ledningsrätt påverkar inte renskötselrätten inom det upplåtna utrymmet, på aktuella fastigheter. Berörd sameby kan alltså driva renar och låta dem beta på platsen.

Det är därför inte säkert att en sameby alltid är sakägare i varje ledningsrättsförrättning som sker, bara på den grunden att ledningsrätten upplåtes inom dennes vinterbetesland. I Mark- och miljööverdomstolens slutliga beslut av den 29 april 2024 i mål ÖP 5901-23 tillerkändes en sameby rätt att överklaga en detaljplan. Området som var föremål för detaljplanen låg inom samebyns året-runt-marker. Samebyn hade också framfört flertalet specifika omständigheter och exempel på aktiviteter till stöd för sitt påstående om att samebyn, inom området för detaljplanen, var berörd i sådan utsträckning att talerätt skulle tillerkännas i det specifika fallet. I aktuellt mål finns endast övergripande information om Hornmyrområdets användning som vinterbetesmarker generellt. Mark- och miljödomstolen i Umeå har i sin dom av den 17 april 2024 i mål nr F 145-23 tillerkänt en annan sameby ställning som sakägare i en ledningsrättsförrättning, men i de domskälen saknas resonemang kring varför domstolen ansåg att samebyn var berörd av beslutet. Det framgår bara att så ansågs vara fallet. Mot bakgrund av beslutsmotiveringen i ÖP 5901-23 (se ovan) anser Vattenfall att det är viktigt att mark- och miljödomstolen nu prövar och motiverar den frågan särskilt.

Mot bakgrund av ovanstående och det som framkommit i målet anser Vattenfall att omständigheterna talar för att samebyns talan ska avvisas eftersom det inte är visat att samebyn är berörd i sådan utsträckning som krävs för att talerätt ska uppstå i aktuellt mål. Det är en rimlig utgångspunkt att myndigheten, i varje enskild ledningsrättsförrättning, prövar frågan om rättigheten faktiskt berörs i tillräcklig utsträckning. Särskilt när det handlar om en sådan ytmässigt vidsträckt rättighet som renskötselrätt i relation till en liten och begränsad rättighet som ledningsrätt. Det är av vikt för rättstillämpningen att frågan belyses grundligt samt det praktiska arbetet för både LM och ledningsägare generellt, men också för samebyarna, eftersom nästan halva landets yta består av renbetesmarker och väldigt stora arealer utgör vinterbetesmarker.

Skäl för avslag

Det saknas laglig grund att besluta om inträngsersättning till en sameby i en ledningsrättsförrättning. Om talan inte avvisas ska den i vart fall avslås. Vid

förrättningen hos LM yrkade samebyn en årlig intrångsersättning om 250 000 kr. LM gjorde en korrekt bedömning som avlog yrkandet. Ersättningar ska istället beslutas som engångsbelopp enligt 13 a § ledningsrättslagen. Det kan i sammanhanget inte spela någon roll vilka skäl som myndigheten lagt till grund för sitt avslagsbeslut. Yrkandet är prövat och har ogillats, inte avvisats.

I överklagandet har yrkandet justerats till att endast omfatta en engångsersättning för intrång i renskötselrätten med samma summa – 250 000 kr. Att samebyn i första instans framställde yrkande som föranledde avslag och att de nu valt att justera sin talan kan inte i sig utgöra skäl för återförvisning av ärendet till Lantmäteriet.

Vattenfall uppfattar ersättningsyrkandet som en ren intrångsersättning enligt 4 kap. 1 § 2 men. expropriationslagen, alltså en strikt värdering av intrånget i själva rättigheten som sådan. Yrkandet rör alltså inte en ersättning för eventuella andra skador som kan tänkas uppstå på grund av en ledningsrätt eller ett ledningsföretag (i 4 kap. 1 § samma lag också benämnt som ”skada i övrigt” eller ”annan skada” samt företagsskada enligt 4 kap. 2 §). Den grundläggande bestämmelsen om expropriationsersättning bygger på att fastighetsägaren ska bli kompenserad för den förlust av marknadsvärde som uppstår till följd av expropriationen. Till lösen- eller intrångsersättning ska ett påslag om 25 procent göras. Även om det i övrigt uppkommer skada för fastighetsägaren ska den ersättas, för denna delpost gäller inte påslaget om 25 procent. Ersättningsbestämmelsens delposter tjänar därmed olika syften och för rättstillämpningens skull ska de hållas isär.

Mark- och miljödomstolen i Umeå har i sin dom i mål nr F 145-23 kommit fram till att det förvisso kan föreligga en ersättningsrätt för en sameby inom ramen för en ledningsrättsförrättning. Yrkandena i det målet såg emellertid inte likadana ut som de gör i aktuellt mål, varför en jämförelse inte låter sig göras i den delen. Men även med utgångspunkten att ersättningsrätt i och för sig kan föreligga som sådan, saknas det alltså stöd i både lagstiftning och praxis för att besluta om en intrångsersättning för intrång i renskötselrätten inom ramen för en ledningsrätt på det sätt som samebyn nu framställer sitt yrkande. Någon uttrycklig rätt till ersättning för

intrång i vinterbetesmarker finns inte uttryckt i RNL. Tvärtom nämns det explicit i förarbetena till RNL att ersättning ska ske för intrång ovan odlingsmarkerna. Aktuellt område är inte beläget ovan odlingsmarkerna. Det talar för att intrång i vinterbetesmarker inte ska bedömas på samma sätt.

Skillnad på ersättningsformerna i en ledningsrättsförrättning

Samebyn framför att det ankommer på sökanden och LM att utreda och värdera skadan. Även det påståendet talar för att yrkad ersättning avser en ren intrångs-ersättning i renskötselrätten, enligt 4 kap 1 § 2 men. expropriationslagen.

LM har mycket riktigt i uppdrag att utreda och besluta om intrångsersättning till berörda sakägare och ska så göra även utan framställda yrkanden. Intrångsersättning beräknas efter olika normer om ersättningsnivåer för olika typer av mark. Det finns alltså en form av standardisering av just lösen- och intrångsersättningar i ledningsrättsförrättningar. Skador som ersätts i en förrättning ska i övrigt vara förutsebara vid tidpunkten för ledningsrättsförrättningen. När det finns en sådan form av standardiserat och förutsägbart förfarande är det också rimligt att ålägga LM en större utredningsbörda för just intrångsersättning i ledningsrättsärenden. När det gäller annan skada eller företagsskada kan det skilja sig åt mellan sakägare och förrättningar. En sådan prövning gör sig inte lika lätt utan kräver istället framställda yrkanden och grunder från sakägare. Därför är det viktigt att hålla isär ersättningens olika delposter och endast koppla LM:s utredningsansvar till just intrångs-ersättningen, inte övriga delposter då dessa inte kan standardiseras eller utredas av myndigheten.

Vattenfall motsätter sig inte påståendet att infrastruktur och andra etableringar i och för sig kan åsamka påverkan och därmed också ersättningsgilla skador för rennäringen. Vattenfalls uppfattning är dock att kraftledningar med bra lokalisering inte medför något intrång i renskötselrätten under driftskedet. I många fall kan också påverkan under byggskedet undvikas med hänsynstaganden. Givet de stora variationerna som kan finnas avseende bedömning om påverkan på rennäringen så talar det också starkt för att en generell rätt till intrångsersättning till samebyar på

grund av upplåtelser av ledningsrätt inom vinterbetesland inte kan anses föreligga eller vara en ändamålsenligt. Detta eftersom det sällan ens uppstår ett intrång i rättigheten, om ett intrång skulle uppstå kan värderingen av det inte standardiseras liknande som för andra intrångsvärderingar. I sådant fall är det bättre att det utreds som annan skada eller företagsskada.

Prövningen enligt ledningsrättslagen är fastighetsrättslig och bedömningarna som följer ska göras med avstamp i det rättsområdet. Det ska inte sammanblandas med bedömningar om påverkan som görs enligt miljöbalken. Utgångspunkten för prövningen av ledningsrätten ur intrånghänseende är också begränsad till upplåtelsens påverkan på varje specifik fastighet eller rättighet. I ersättningsprövningen ska alltså inte en samlad bedömning av ledningens intrång som helhet i övrigt att göras. Ledningens lokalisering och tillåtlighet är dessutom redan rättskraftigt avgjord eftersom ledningen omfattas av linjekoncession enligt ellagen (1997:857) som också innebär en prövning enligt bland annat 2-4 kap. miljöbalken.

Om rätt till intrångsersättning anses föreligga för en sameby kommer en sådan tolkning att skapa ny praxis och förändra LM:s arbetssätt på området framgent. En sådan ordning råder inte alls idag och har heller inte gjort så länge ledningsrättslagen varit ikraft. Om LM åläggs utredningsansvar för intrångsersättning i renskötselrätt, på samma sätt som för fastighetsägare, skulle det tynga handläggningen eftersom ersättningen behöver kunna beräknas och värderas även utan yrkanden.

Det är dessutom sökanden i en ledningsrättsförrättning som bekostar LM:s utredning. Även av den anledningen är det viktigt att myndighetens utredningsansvar inte tillåts expandera alltför mycket utan istället stanna vid sådan omfattning som är rimlig och hanterbar i en bredare bemärkelse på nationell nivå.

Underlag saknas för yrkat belopp

Samebyn har yrkat på en intrångsersättning om 250 000 kr som ett engångsbelopp. Något underlag som underbygger och förklarar yrkat belopp har inte presenterats. Tvärtom anser samebyn att det ankommer på LM eller sökanden att utreda skadan.

Vattenfall menar att det inte är möjligt. Institutet om intrångsersättning baseras på marknadsmässiga värderingar av fastigheter. Renskötselrätt har i praxis ansetts inte kunna värderas utifrån marknadsvärdeminskning. De metoder för beräkning av intrångsersättning som används av LM kan därför inte appliceras på intrång i renskötselrätt. I expropriationsmål ankommer det på skadelidande att presentera ett underlag för den skada som denne anser sig lida. Bevisbördan är sedan 1971 samma som gäller för skadeståndsmål. Se utförligt resonemang i frågan i punkt 7 i domskälen i mark- och miljödomstolen i Östersunds dom av den 23 mars 2016 i mål nr F 3154-13 som också hänvisar till förarbetena, prop. 1971:122 s. 169. Utgångspunkterna i det målet var dock annorlunda jämfört aktuellt mål, eftersom sökanden i det fallet hade vitsordat viss ersättning samt hur denna skulle kategoriseras (annan skada). Därmed var inte ersättningsrätten som sådan eller ersättningens kategorisering uppe för domstolens prövning utan endast storleken på densamma. Även om domstolen skulle komma fram till att samebyn i och för sig skulle vara berättigad till viss ersättning, kan rimligen inte yrkat belopp bifallas utan att samebyn fått presentera underlag som styrker yrkat belopp. Vattenfall kan inte vitsorda några belopp i dagsläget och vill även ges möjlighet att yttra sig över underlaget för det fall det presenteras i målet.

Om domstolen skulle komma fram till att det ändå föreligger någon form av principiell rätt till intrångsersättning i renskötselrätt inom vinterbetesland återstår att denna behöver värderas på ett sätt som inte låter sig göras på samma marknadsmässiga vis som för intrång i andra rättigheter. I praxis har ett skönsmässigt intrång accepterats när omständigheterna varit sådana att det inte var tal om ett utökat intrång i praktisk bemärkelse, men ett teoretiskt sådant, se NJA 2007 s. 695. Även ett sådan utgång kommer emellertid förändra hanteringen av frågan framgent för både branschen och myndigheten.

Sammanfattning

Ledningsrätt är en fastighetsrättslig prövning som endast syftar till att reglera markåtkomst för ledningar på de fastigheter som omfattas av ansökan. Aktuell ansökan omfattar endast sex fastigheter längs hela ledningssträckningen. Det är

således inte möjligt (eller tillåtet) för LM att göra en prövning av intrånget i någon större omfattning än det som ansökan omfattar. Intrånget måste därför konkret härledas till fastigheterna ifråga. Ett eventuellt intrång i en rätt till fastighet behöver därför också knytas till de specifika fastigheter som omfattas av ansökan. Det är inte visat i målet att samebyns renskötselrätt berörs i sådan utsträckning på de specifika fastigheterna att talerätt uppstår eller att rätt till intrångsersättning föreligger. Överklagandet ska därför avvisas i första hand eller avslås i andra hand.

Att öppna upp för en generell rätt till intrångsersättning på vinterbetesmarker medför dessutom olämpliga konsekvenser för handläggningen av ledningsrättsärenden. Även en fördrags- eller grundlagskonform tolkning av situationen utifrån t.ex. 2 kap. 15 § RF leder enligt Vattenfall inte till någon ändrad slutsats. Eftersom det saknas uttryckligt stöd i författning för intrångsersättning samt att en sådan tolkning skulle få praktiskt negativa konsekvenser, kan ett sådant stöd inte skapas i praxis genom tolkning av en domstol. Det vore att dra saken för långt. I ett sådant fall ankommer det istället på lagstiftaren att ändra lagen.

Vattenfall motsätter sig inte påståendet att en etablering i och för sig kan orsaka påverkan för rennäringsenheten. Påverkan kan i och för sig vara ersättningsberättigad, men får hanteras på annat sätt än genom intrångsersättning. Givet de stora områden som samebyar har renskötselrätt i talar det för att prövningen av ett eventuellt intrång i rättigheten som sådan inte låter sig ändamålsenligt göras i en ledningsrättsförrättning. Särskilt inte i denna som inte ens avser hela ledningen. Om målet tas upp till prövning i sak kan inte prövningen leda till annat än avslag utifrån hur samebyn framställt sina yrkanden. I förarbetena till RNL framgår också att det står samebyn fritt att väcka talan om skadestånd vid allmän domstol, eller skadestånd enligt 32 kap. miljöbalken. Den rättigheten kvarstår alltså.

Vattenfall har vid slutförande av talan tillagt sammanfattningsvis följande.

Uppstår något intrång i renskötselrätten?

Vattenfall motsätter sig inte påståendet att rennäringsens särdrag ska tillmätas särskild vikt. Mark- och miljööverdomstolen har också i ett vägledande mål, M 847-

11 (s.8), konstaterat att rennäringen omfattas av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken och att tillämpningen av miljöbalkens regler tillgodoser de åtaganden Sverige har enligt ICCPR, samma slutsatser måste gälla även för bestämmelserna i regeringsformen.

Nätkoncessioner enligt ellagens (1997:857) regelverk prövas enligt bland annat 2-4 kap. miljöbalken (1998:808), på samma sätt som för andra verksamheter som prövas direkt enligt miljöbalken. Rennäringsens intressen och de avvägningar som krävs för att tillgodose detta har således redan beaktats i koncessionsprövningen enligt ellagen. Nu aktuell prövning avser en mycket begränsad del av ledningens totala sträckning, vilket får konsekvenser för intrångsbedömningen. Intrångsersättning ska utgöra kompensation för värdeminskningen på fastigheterna. Därtill utgår ersättning endast för ekonomisk skada. Påstått intrång måste följaktligen härledas till de specifika fastigheterna i fråga och mer konkret den fysiska yta där skogsgatan kommer tas upp. Några generella bedömningar avseende intrång i större, bredare bemärkelse låter sig inte göras inom ramen för en ledningsrätt.

Det är fullt rimligt att det i sammanhanget görs en åtskillnad mellan året runt marker och vinterbetesmarker, eftersom dessa hålls åtskilda i rennäringslagen och nyttjandet skiljer sig åt. På vinterbetesmarkerna är renskötselrätten begränsad till sju månader om året, 1 oktober till 30 april.

Svartlidenmålet

Samebyn hänvisar till mål Ö 545-05 till stöd för påståendet att nätbolaget (sökanden) och Lantmäteriet har en skyldighet att utreda de kumulativa effekterna som kan uppstå vid en ledningsrättsförrättning och vilken ersättning som i så fall bör utgå. Det målet handlade om gruvnäring och ett beslut av Bergsstaten enligt minerallagen (1995:45). I minerallagen finns explicita bestämmelser om intrångsersättning och utgör en annan lagstiftning som syftar till att reglera utvinning av mineraler och andra naturresurser i Sverige, varför en jämförelse inte låter sig göras i den delen. Det är alltså fråga om en helt annan process enligt en helt annan lagstiftning.

Därutöver vill Vattenfall tillägga att gruvverksamhet medför en helt annan omgivningspåverkan eftersom det tar stora markareal i anspråk och bidrar till omgivningspåverkan under väldigt lång tid. Dessutom kan efterbehandling inte återställa marken helt. Parterna i det målet var överens om att en markyta om 484 hektar skulle betraktas som ett för alltid förlorat betesområde och att samebyn hade rätt till ersättning för det. Aktuellt mål prövar ett upplåtet utrymme om drygt 9 hektar. Skogsgatan kommer att avverkas för att göra plats för anläggningen av ledningen. Eventuella hänglavsbärande träd kommer därmed att behöva tas ned. Den lågväxande vegetationen kommer emellertid inte att påverkas, tvärtom kommer annat bete i lågväxande form obehindrat kunna växa i kraftledningsgatan. En skogsgata för en kraftledning kan också jämföras med aktivt bedrivande av skogsbruk, vilket redan sker i området och inte heller renderar någon rätt till intrångsersättning. Det går därför inte att dra en parallell om förlorat bete på samma vis som gjordes i Svartlidenmålet. Det finns heller inga restriktioner om vistelse i kraftledningsgatan, berörd sameby kan således driva renar och låta dem beta på platsen. Sammantaget leder det till slutsatsen om att något faktiskt intrång i renbetesrätten inte uppstår, varför en intrångsersättning inte bör utgå.

Sammanfattning

Vattenfall motsätter sig inte påståendet att byggfasen för ledningen kan åsamka påverkan på rennäringen, sådana störningar är emellertid tillfälliga och kan minimeras genom att åtgärder vidtas när samebyn inte är i området. Samebyn har inte påstått att någon sådan form av påverkan skulle föreligga i aktuellt fall. Under drifttiden menar Vattenfall att det inte uppstår några störningar utöver kraftledningens blotta existens i terrängen, inga restriktioner kring vistelse under kraftledningarna finns. Vattenfall anser därför sammanfattningsvis att det inte är lämpligt att behandla ett eventuellt intrång i renskötselrätten i samband med en ledningsförrättning, eftersom en sådan ordning medför att frågan ska behandlas på samma vis i alla kommande ledningsrättsförrättningar i landet. Ett nekande av intrångsersättning i aktuellt mål påverkar inte heller samebyars framtida möjligheter till prövning av annan skada inom ramen för en ledningsrättsförrättning. Sådan

prövning kräver emellertid särskilda yrkanden i det enskilda fallet, vilket inte framställts i aktuellt mål.

DOMSKÄL

I överklagad förrättning har LM meddelat beslut bland annat om upplåtelse av ledningsrätt. Det är de överklagade besluten som utgör ramen för mark- och miljödomstolens prövning. Det innebär att det finns begränsningar när det gäller vilka yrkanden och frågor som domstolen kan pröva, eftersom prövningen sker i andra instans. Domstolen återkommer i det följande när det gäller vilka yrkanden som kan eller inte kan prövas i detta mål.

Yrkanden från Peter Wikner m.fl.

Inledningsvis kan konstateras att Peter Wikner, Gunnel Dalbäck Hamrin och Leif Renman äger fastigheter som berörs av ledningsrättsupplåtelsen och att de därmed har klagorätt i målen. Domstolen godtar vidare Simon Rudins uppgift om mark-arrende, och finner därmed att även han har klagorätt i målen.

Yrkanden rörande sakkunnig

Peter Wikner m.fl. har framställt flera yrkanden rörande den sakkunnig som LM har förordnat samt om beslutad ersättning till denne. De har den 26 februari 2024 överklagat LM:s beslut om förordnande av sakkunnig, som meddelades i augusti 2023, och har yrkat att förordnandet ska återkallas. De har vidare yrkat att beslutet om ersättning till sakkunnig ska återkallas och att ersättningen ska återbetalas. Domstolen gör i dessa delar följande bedömning.

Beslut om att utse sakkunnig kan enligt 28 § ledningsrättslagen (1973:1144), LL, och 15 kap. 4 § fastighetsbildningslagen (1970:988), FBL, överklagas om sakägare menar att förrättningen onödigt uppehålls genom beslutet. Mark- och miljödomstolen konstaterar att överklagandet avseende förordnande av sakkunnig ingavs först efter det att LM hade avslutat förrättningen. Beslutet att utse sakkunnig kan

därmed inte anses onödigt uppehålla förrättningen. Inte heller i övrigt har framkommit skäl varför beslutet om att förordna sakkunnig skulle vara felaktigt.

Yrkandet om att återkalla förordnandet ska därför lämnas utan bifall.

När det gäller ersättningsfrågan så har LM bestämt viss ersättning till den sakkunnige. LM konstaterade att sådan ersättning som huvudregel ska betalas av ledningshavaren, dvs. Vattenfall. Bolaget medgav att betala ersättningen. LM beslutade därför att Vattenfall skulle betala ersättningen. Domstolen finner att det inte har framkommit några skäl att ändra besluten om ersättning till sakkunnig eller vem som ska betala ersättningen samt eventuell återbetalning, men kan även konstatera att Peter Wikner m.fl. inte berörs av besluten. Yrkandena om återbetalning av utbetald ersättning samt återkallelse av beslut om ersättning till sakkunnig ska därför avvisas.

Yrkanden om att utfärda stämning m.m.

Peter Wikner m.fl. har även yrkat att stämning ska utfärdas mot ett antal personer och institutioner, bl.a. staten och en viss kommun, samt att dessa ska dömas på angivna skäl. Mark- och miljödomstolen är dock inte behörig att besluta om påföljder i enlighet med vad Peter Wikner m.fl. yrkat. Inte heller kan stämning utfärdas inom ramen för ett överklagat mål, eftersom ansökan om stämning är mål som hanteras av domstol som *första instans* och detta mål rör en prövning efter överklagande (dvs. i *andra instans*). Ansökan om stämning eller enskilt åtal ska i stället inges direkt till rätt instans av den part som vill föra talan, och kan alltså inte framställas i andra instans med en samtidig begäran om överlämnande till annan domstol. Yrkanden framställda härom av Peter Wikner m.fl. ska därför avvisas och begäran om överlämnande till annan domstol ska lämnas utan bifall.

Yrkanden i sak

Peter Wikner m.fl. har vidare yrkat att mark- och miljödomstolen ska undanröja ledningsrättsbeslutet och beslutet om förtida tillträde, alternativt att ärendet ska vilandeförklaras i avvaktan på att koncessionsfrågan blir avgjord och att bolag och

myndigheter har prövat kvarvarande frågor i tingsrätt. I dessa delar gör mark- och miljödomstolen följande bedömning.

Vad avser ledningsbeslutet så kan enligt LL den som för ledning eller annan anordning vill utnyttja utrymme inom fastighet få rätt därtill (ledningsrätt). Rätten omfattar befogenhet att inom fastigheten vidta de åtgärder som behövs för att dra fram och använda en ledning eller annan anordning enligt vad som bestämts vid förrättningen.

Av 2–3 §§ LL framgår för vilken typ av ledningar som ledningsrätt kan upplåtas. Begreppet ledning är dock inte entydigt definierat i LL, men framgår av förarbeten och praxis (se bl.a. prop 1973:157 s. 90–95). Den anläggning som framställer det som ska transporteras i en ledning, t. ex. en vattentäkt eller ett kraftverk, anses inte ingå i begreppet ledning (jfr. rättsfallet NJA 1982 s. 700).

Vid en prövning enligt LL finns det heller inget krav på att den anläggning som framställer det som ska transporteras i den aktuella ledningen existerar, dvs. det kan vara så att anläggningen (t.ex. ett vindkraftverk) ännu inte har uppförts när ledningsrättsfrågan avgörs. Tillstånd till att uppföra en sådan anläggning prövas inte heller inom ramen för ledningsrättsförrättningen, utan i den ordning som gäller för aktuell anläggning.

Som grund för LM:s beslut om ledningsrätt i nu aktuellt fall finns ett lagakraftvunnet beslut om nätkoncession för linje meddelad av EI. Av handlingarna i målet framgår vidare att EI har beviljat Vattenfall förlängd färdigställandetid för nätkoncession för linje till den 31 maj 2027. Även det beslutet har vunnit laga kraft. Något skäl att vilandeförklara förevarande mål finns därmed inte, varför det yrkandet lämnas utan bifall.

Av EI:s beslut framgår att koncessionen avser en luftledning som ska förläggas enligt den av LM beslutade sträckningen. EI:s beslut reglerar dock inte den anläggning som i framtiden ska producera det som ska transporteras i ledningen.

Av 11 § LL framgår att om det finns koncession för ledning ska vad som föreskrivits i koncessionsbeslutet om ledningens framdragande läggas till grund för ledningsrättsupplåtelse utan hinder av bestämmelserna i 6–10 §§ LL. Bestämmelserna avser bl.a. krav på lämplighet och en avvägning mellan fördelarna av upplåtelsen och olägenheterna från allmänna och enskilda synpunkter.

Mark- och miljödomstolen har gått igenom det som Peter Wikner m.fl. har anfört i målet samt det underlag som har getts in. Domstolen finner dock att det inte har framkommit något i målet som medför att LM:s beslut att upplåta ledningsrätt bör ändras eller undanröjas. Inte heller har det framkommit något som medför att LM:s beslut om förtida tillträde bör ändras eller undanröjas. Vad Peter Wikner m.fl. anfört i målet föranleder ingen annan bedömning. Mark- och miljödomstolen avslår därför Peter Wikners m.fl. yrkanden avseende ledningsrättsbeslutet och tillträdesbeslutet.

Yrkande från Samebyn

Samebyn har yrkat att LM:s beslut ska ändras på så sätt att Vattenfall ska förpliktas utge ersättning till samebyn med 250 000 kr. Vattenfall har gjort gällande att samebyns yrkande i första hand ska avvisas, och i andra hand avslås.

Vattenfall har hävdatt att det inte är visat att samebyn i detta fall är berörd i sådan utsträckning som krävs för att talerätt ska uppstå i målet särskilt då det är fråga om en ytmässigt vidsträckt rättighet – renskötselrätt – i relation till en så pass liten och begränsad rättighet som ledningsrätt på vissa fastigheter. Vattenfall har dock inte ifrågasatt att området för upplåtelsen i och för sig ligger inom samebyns område för renskötsel, men har påtalat att det är fråga om vinterbetesmarker där renskötselrätten är mer begränsad. I andra hand har Vattenfall gjort gällande att det saknas laglig grund för att besluta om intrångsersättning till en sameby i en ledningsrättsförrättning.

Samebyn har å sin sida hävdatt att LM:s beslut om att de inte är berättigade till ersättning är felaktigt och strider mot gällande rätt samt att verksamhetsutövaren

och LM har ett ansvar att utreda konsekvenserna av verksamheten och bedöma ersättning för skada och intrång för berörd sameby. Samebyn har anfört bl.a. att Vattenfalls resonemang i praktiken innebär att ingen sameby skulle vara berättigad att få sina rättigheter tillgodosedda inom vinterbetesmarkerna, vilket de menar är både diskriminerande och felaktigt. Att intrångsersättning ska utgå menar samebyn framgår såväl av LL som expropriationslagen (1972:719), ExL, som stadgar att principerna om intrångsersättning även ska tillämpas på innehavare av särskild rätt.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning.

När det gäller ersättning för intrång vid upplåtelse av ledningsrätt framgår av 13 § LL att 4 kap. ExL ska tillämpas. Vad gäller frågan om vem som är *sakägare* vid en ledningsrättsförrättning återfinns regler om detta i LL, samt, genom en hänvisning i 16 § LL, i 4 kap. FBL.

Av 4 kap. 11 §§ FBL följer att *ägare till den fastighet* som berörs av den aktuella åtgärden alltid är sakägare. Fastighetsägaren är också skyldig att uppge om det finns kända *nyttjanderättshavare* kopplat till fastigheten. Utöver de sakägare som framgår av 4 kap. 11 § FBL har även *innehavare av särskild rätt till fastighet* som tas i anspråk för ledningsändamål getts ställning som sakägare, vilket framgår av 18 § LL. Av stadgandet följer att innehavare av särskild rätt till fastighet, som inlöses eller på annat sätt tas i anspråk för ledningsändamål, är sakägare vid förrättningen, *om hans eller hennes rätt berörs*. Av förarbetena till 18 § LL framgår bl.a. följande: ”Enligt förevarande paragraf hänförs innehavare av särskild rätt till fastighet till sakägare. Begreppet särskild rätt har i detta sammanhang samma innebörd som i 1 kap. 2 § ExL, dvs. nyttjanderätt, servitut och rätt till elektrisk kraft samt liknande rätt. Ledningsrätt är en sådan liknande rätt.” (se prop. 1973:157 s. 145).

Ledningsrättshavaren är således skyldig att ersätta bl.a. förekommande innehavare av särskild rätt för intrång och annan skada som orsakas av ledningsrättsupplåtelsen. Ersättningsfrågorna ska, som nämnts, avgöras med tillämpning av 4 kap. ExL.

Domstolen kan konstatera att området för upplåtelsen i detta fall ostridigt ligger inom samebyns område för renskötsel, även om det endast är fråga om vinterbetesmarker. Samebyn har själva hävdatt att den berörs av intrånget och har yrkat ersättning för detta. Domstolen noterar i sammanhanget att samebyn har frånfallit att ersättningen ska vara årlig. LM har dock av formella skäl ansett att det inte är möjligt pröva samebyns yrkande och har – även om det måhända uttryckts på ett annat sätt i beslutet – i praktiken avvisat samebyns ersättningsyrkande. LM har alltså inte gjort någon prövning i sak av samebyns ersättningsyrkande.

När det gäller frågan om samebyns rätt berörs på ett sådant sätt att den ska anses vara *innehavare av särskild rätt till fastighet vars rätt berörs av upplåtelsen* i enlighet med 4 kap. 11 § FBL och 18 § LL, så är det enligt domstolens uppfattning tillräckligt att det – som i detta fall – kan slås fast att området för upplåtelsen ligger inom samebyns område för renskötsel och att samebyn hävdar att den berörs av upplåtelsen. Detta gäller oavsett om det endast är fråga om vinterbetesmarker och om rätten berörs i mindre mån. I vilken omfattning rätten berörs får i stället återspeglas i den ersättningsnivå som kan bli aktuell. Om påverkan för samebyn skulle visa sig vara så ringa att någon ersättning inte rimligen bör utges är en omständighet som får prövas i samband med sakprövningen av ersättningsyrkandet, se närmare nedan om ansvaret för utredningen kring detta.

Det står således klart att frågan om samebyns eventuella rätt till ersättning med anledning av ledningsrättsupplåtelsen ska prövas inom ramen för förrättningen och därmed av LM som första instans (jfr. Mark- och miljödomstolen i Östersunds dom den 23 mars 2016 i mål F 3154-13 och mark- och miljödomstolens dom den 17 april 2024 i mål F 145-23). Vattenfalls avvisningsyrkande ska därför lämnas utan bifall.

Enligt 4 kap. 1 § ExL kan ersättning utgå för löseskilling, intrång respektive annan skada. I aktuellt fall innebär ledningsrättsupplåtelsen att endast del av fastighet berörs, varför ersättningsposterna intrångsersättning respektive ”annan skada” kan bli aktuella. I fråga om eventuell inskränkning i renskötselrätten får den anses

motsvara det som i ExL hör till ersättningsposten ”annan skada”, där eventuell skada får uppfattas som en rörelseskada. Av 19 § LL framgår att LM ska utreda förutsättningarna för upplåtelse av ledningsrätt och ombesörja de tekniska arbeten och de värderingar som behövs för att genomföra upplåtelsen. Myndigheten bör då rådgöra med sakägarna. Detta innebär att LM bland annat är skyldig att ex officio utreda skada som uppkommer genom ledningsrättsupplåtelse. Jämförelsevis kan nämnas att det i förarbetena till FBL, vad gäller LM:s utredningsskyldighet vid värderingssituationer avseende ”annan skada”, uttalas bland annat att fastighetsbildningsmyndigheten självmant ska utreda om annan skada ska lämnas, men att myndigheten här blir beroende av sakägarnas medverkan i utredningen (prop. 1991/92:127 s 72–73). Mark- och miljödomstolen kan konstatera att LM i detta fall inte har gjort några utredningar eller efterfrågat något bedömningsunderlag vad avser samebyns yrkande (se 19 § LL). LM har därmed inte heller utrett frågan om omfattningen av uppkommen skada, och inte heller gjort någon skälighetsuppskattning för ett eventuellt ersättningsbelopp.

Eftersom samebyn är sakägare i förrättningen borde LM ha prövat i vilken omfattning samebyn är berörd och vid behov inhämtat utredning eller bedömningsunderlag angående detta. Dessa frågor kan inte utredas och fastställas först i andra instans, eftersom det skulle förta parterna möjligheten att få saken fullständigt prövad i alla instanser. Frågan är följaktligen inte tillräckligt utredd i underinstansen. LM:s beslut i de delar som avser prövning av samebyns ersättningsyrkande ska därför undanröjas och målet ska återförvisas till LM för fortsatt handläggning i sak när det gäller eventuell ersättning till samebyn.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 4 (MMD-02)

Överklagande senast den 29 oktober 2024

Katarina Brodin

Britt-Inger Rönnbäck

I domstolens avgörande har deltagit chefsrådmannen Katarina Brodin och tekniska rådet Britt-Inger Rönnbäck.

BESLUT UNDER PÅGÅENDE ÄRENDE

Ärendenummer: AC23144
Ledningsförrättning avseende starkströmsledning berörande Hornmyr 1:39 m.fl.
Beslutsdatum: 2023-08-30
Kommun: ÅSELE, LYCKSELE Län: VÄSTERBOTTEN
Förrättningslantmätare: Robert Salomonsson
Aktbilaga: PRD1 Akt: 2481-2023/14

Lantmäteriets beslut om sakkunnig

- Lantmäteriet utser Caroline Sundberg Pouchard att hjälpa till i ärendet som sakkunnig i värderingsfrågor.

Motivering till beslutet

I detta ärende behöver vi specialistkunskaper i värdering för att bedöma vilka ersättningar som ska betalas.

Vi har därför utsett Caroline Sundberg Pouchard från Norrbryggan AB, som kommer att fungera som en opartisk medhjälpare till Lantmäteriet.

(4 kap. 34 § fastighetsbildningslagen)

Det är möjligt att överklaga

Det går inte att överklaga *vem* vi utser som sakkunnig. Däremot går det att överklaga *att* vi utser en sakkunnig, om du tycker att vårt arbete därmed tar onödigt lång tid. Det finns inget sista datum för att överklaga just detta beslut utan det kan ske så länge förrättningen pågår. Se i övrigt bilagan Om du vill överklaga.

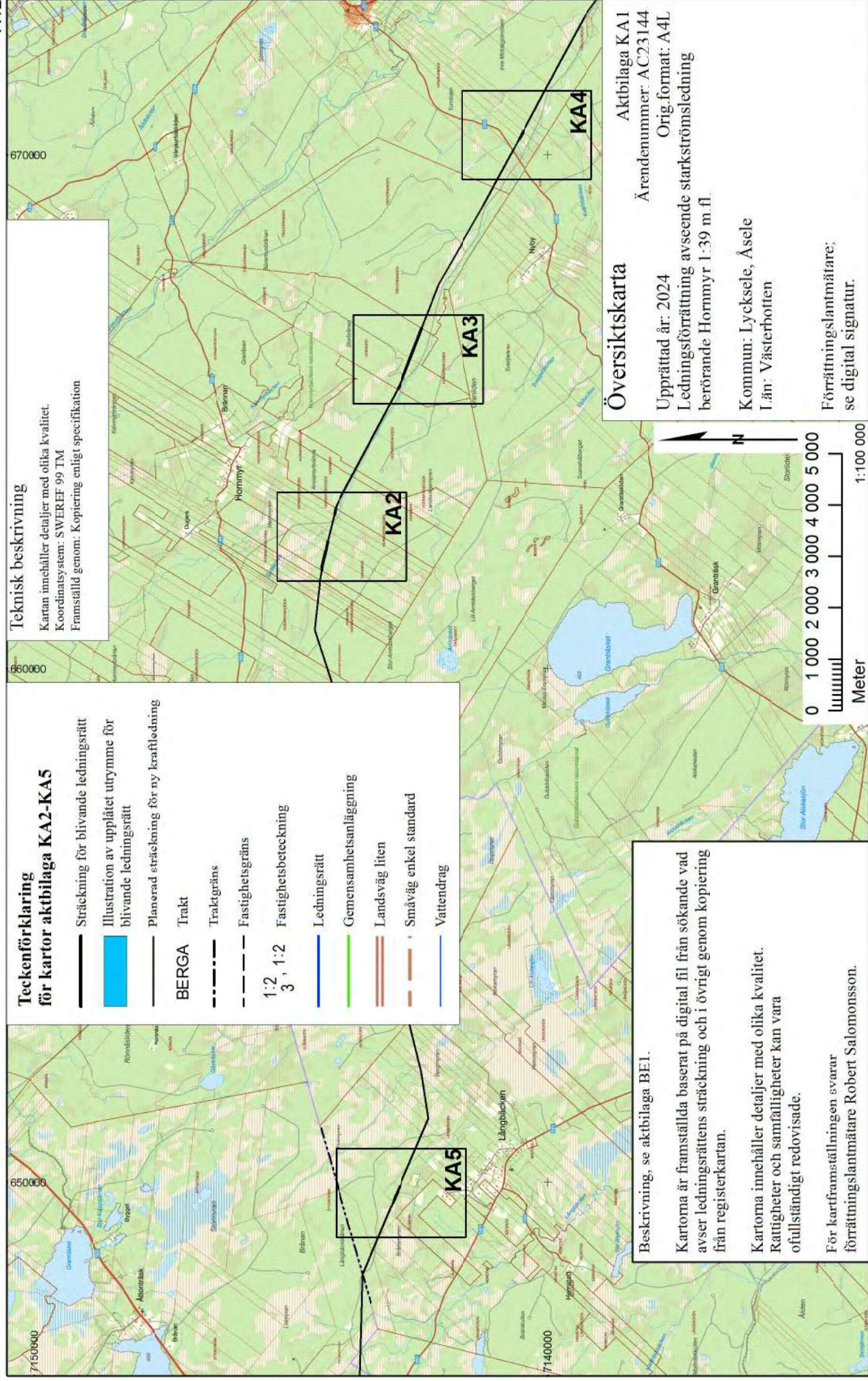
Kontaktuppgifter till den sakkunniga:

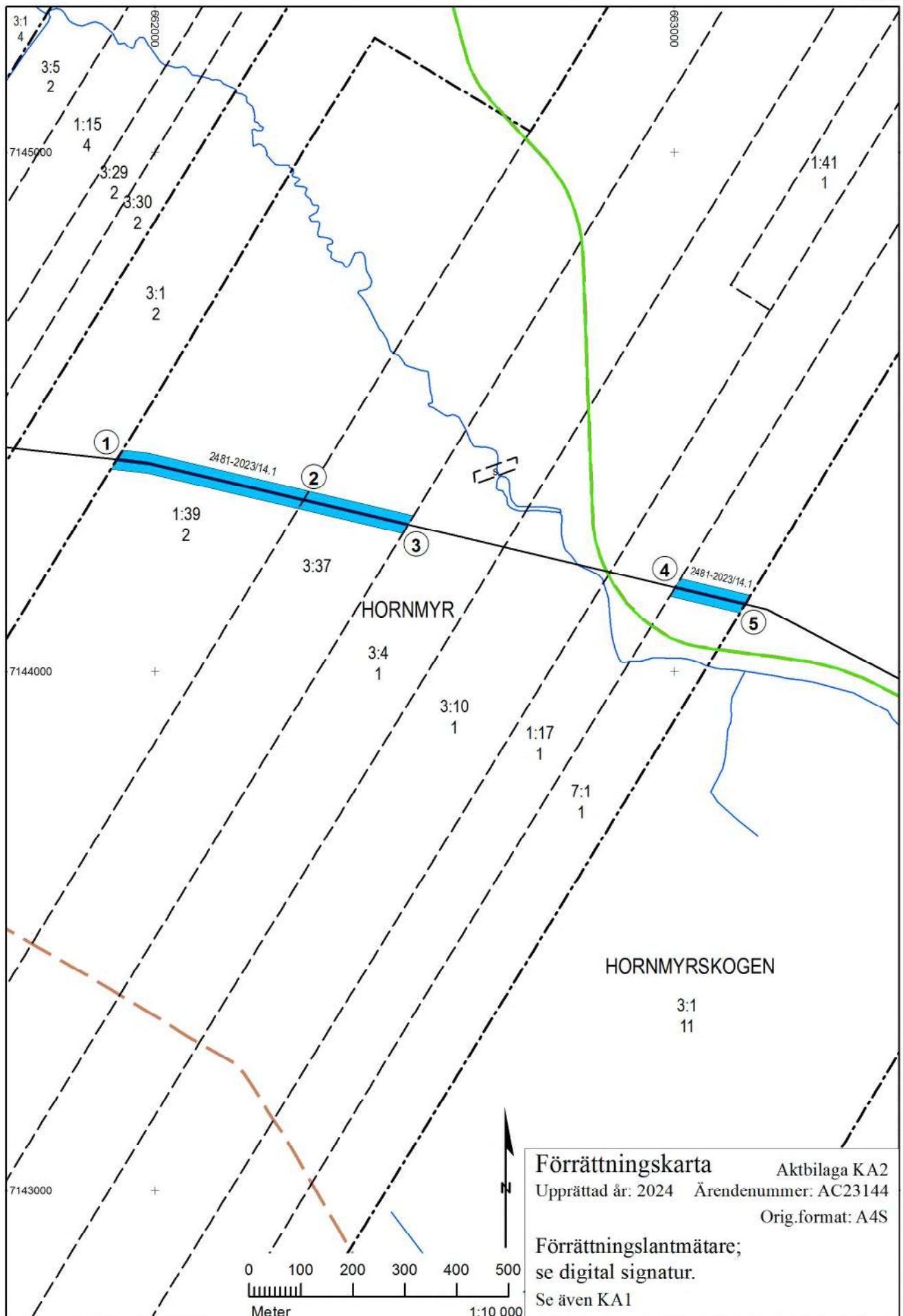
Namn: Caroline Sundberg Pouchard
Telefon: 070 - 642 54 62
E-post: caroline.sundberg@bryggan.se

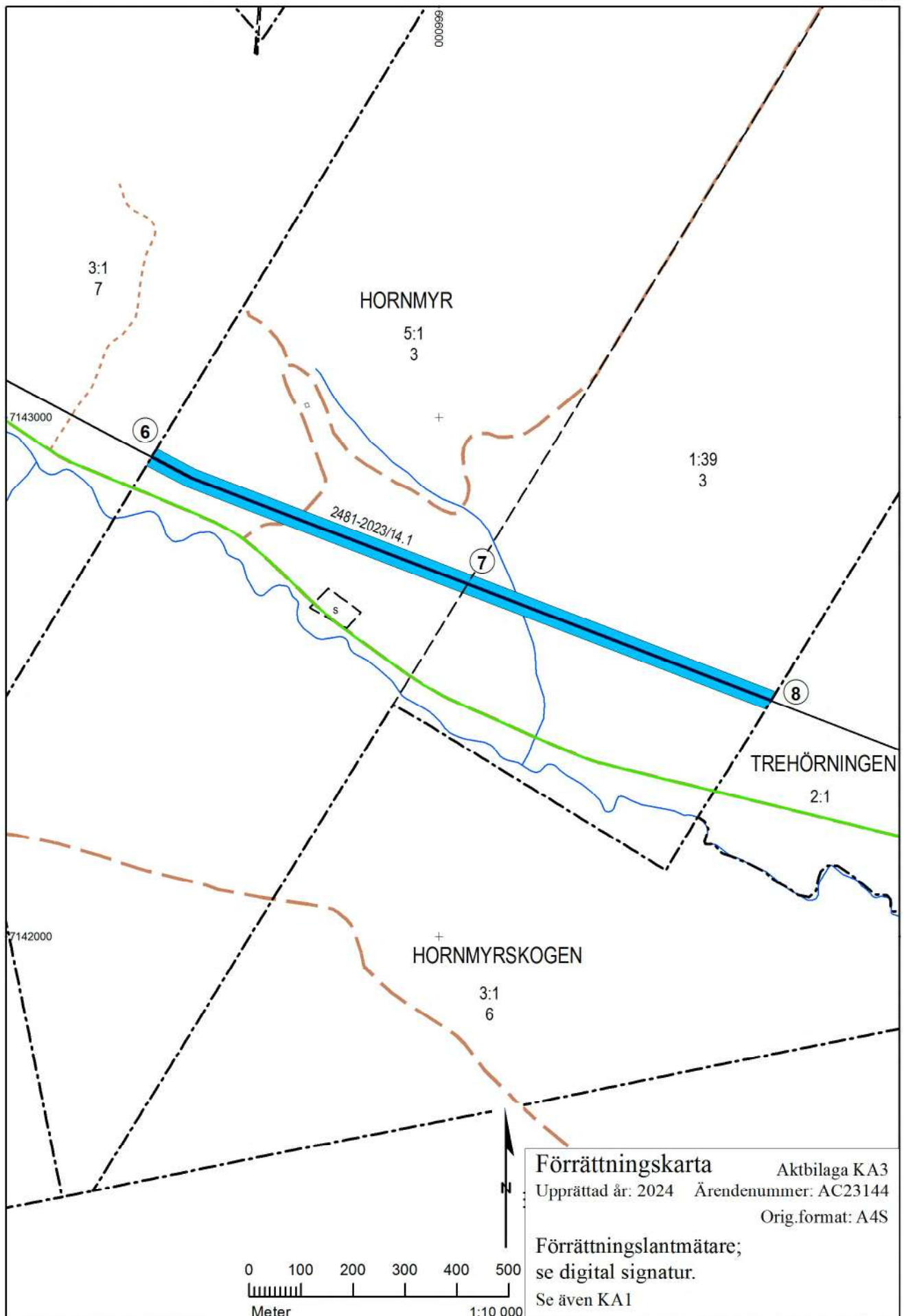
Denna handling har undertecknats elektroniskt av

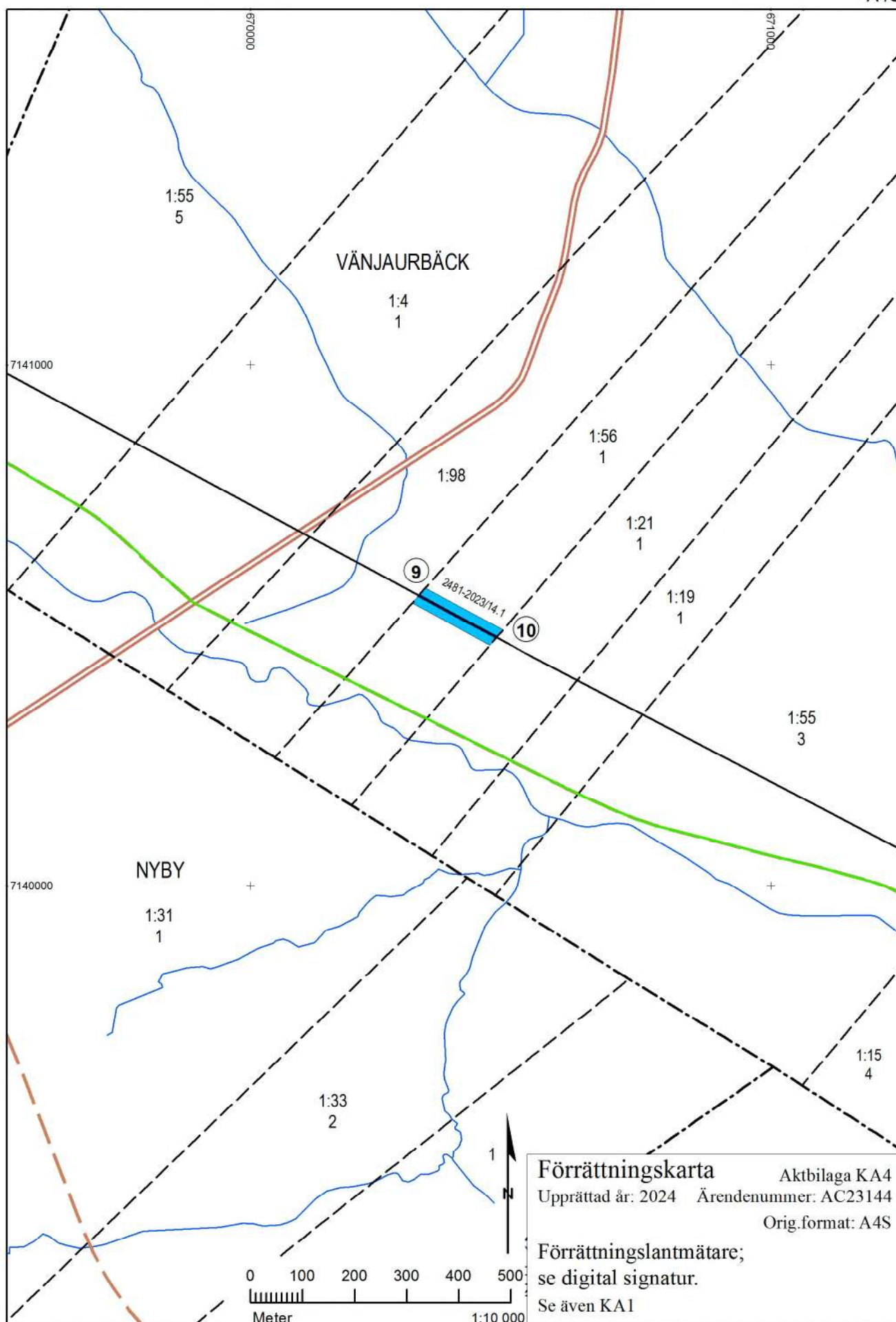
Robert Salomonsson

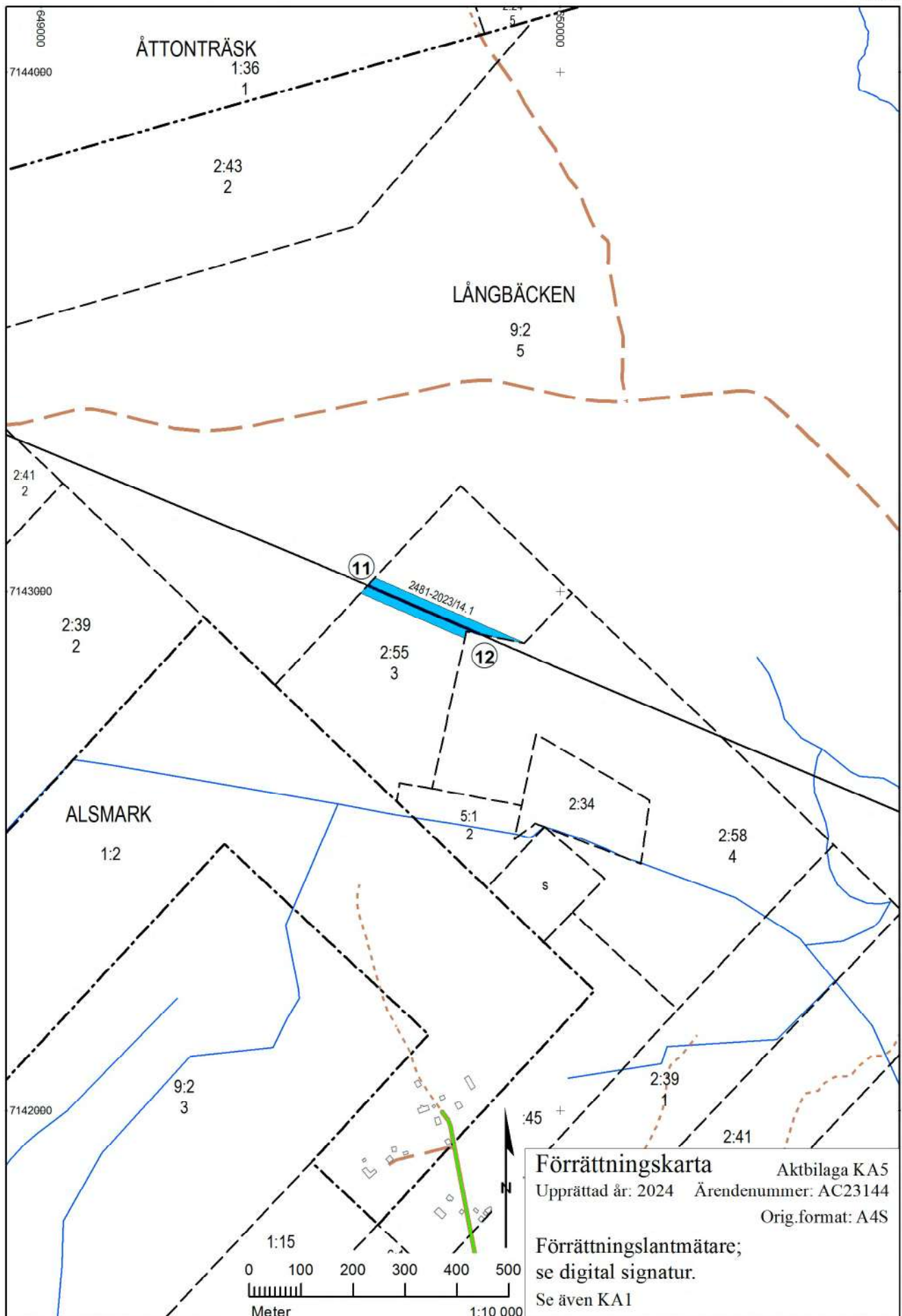

Beskrivning

2024-02-01

Ärendenummer

AC23144

Förrättningslantmätare

Helena Byberg

Ärende	Ledningsförrättning avseende starkströmsledning berörande Hornmyr 1:39 m.fl.	
	Kommun: Åsele, Lycksele	Län: Västerbotten
Ny ledningsrätt	2481-2023/14.1, Starkström Till förmån för Vattenfall Eldistribution AB. Belastar: Se Belastade fastigheter nedan.	
Ledningens ändamål och huvudsakliga beskaffenhet	Ledningen består av starkströmsledning om högst 170 kV luftledning med tillbehör såsom stolpar, stag och säkerhetsanordningar, jordlinor och jordtag, driftrelaterad kommunikationsutrustning och övriga anordningar som behövs för dess ändamål. Ledningen ska byggas.	
Utrymme som upplåts för ledningen	Ledningens sträckning, se förrättningskartor, aktbilaga KA1-KA5. För ledningen upplåts ett 38 meter brett område med ledningen i mitten.	
Befogenheter som följer med ledningsrätten	Ledningsrättshavaren får: ♦ inom upplåtet utrymme anlägga, bibehålla och förnya ledningen. ♦ inom upplåtet utrymme fälla, kvista och toppa träd eller annan vegetation som är eller kan bli till hinder för ledningen eller farliga för dess säkerhet. Fällda träd och annan vegetation som tagits ned tillhör fastighetsägaren. Även utanför upplåtet utrymme får träd och buskar fällas om de är till hinder för ledningen, dess anläggande, underhåll, tillsyn, reparation eller farliga för dess säkerhet. ♦ för ledningens tillsyn, underhåll, reparation och förnyelse använda ett vid varje tillfälle nödvändigt område. ♦ ta väg eller använda väg på belastad fastighet för tillsyn och arbeten med ledningen. I den mån det kan ske utan avsevärd olägenhet ska fastighetsägarens anvisningar om väg och vägval därvid följas. ♦ i ledningens närhet ta sten som inte upplagts för särskilt ändamål om detta behövs vid stolpresning.	

Tid inom vilken
ledningen ska vara
utförd

Ledningen ska vara utförd inom tre år från det att ledningsbeslutet vunnit laga kraft.

Övriga föreskrifter

Ledningsrättshavaren ska:

- ◆ utöva de befogenheter som följer med ledningsrätten så att belastad fastighet inte betungas mer än nödvändigt. Bland annat ska ledning i skogsmark förläggas så att skogsbruk inte onödigtvis försvåras.
- ◆ utan kostnad för fastighetsägaren lämna erforderliga skyddsföreskrifter inför åtgärder som kräver medgivande, vilket inhämtas i god tid.
- ◆ utan kostnad för fastighetsägaren anvisa eller vidta lämpliga skyddsåtgärder när arbete behöver utföras i ledningens närhet. Denna skyldighet är begränsad till arbete som hör samman med pågående markanvändning.
- ◆ på sin bekostnad ombesörja att skog (gagnvirke) inom upplåtet utrymme avverkas i den mån detta behövs och läggs upp intill närliggande körväg på plats som fastighetsägaren anvisar. Apterling ska ske i samråd med fastighetsägaren. Vill fastighetsägaren själv avverka sin skog ska denne erbjudas att göra detta om inte detta hindrar byggnation och underhåll av ledningen.
- ◆ Se till att fara för insektsangrepp på, av ledningsrättshavaren fällda träd inte kan uppstå.
- ◆ Ledningsrättshavaren ska om inte särskilda skäl föranleder annat, i så god tid som möjligt informera berörda fastighetsägare om åtgärder i samband med röjning av upplåtet utrymme samt underhåll av ledning i form av stolpbyte och ledningsbyte.

Fastighetsägaren får inte:

- ◆ ändra markanvändningen i närheten av ledningen genom att exempelvis uppföra byggnad eller utföra annan anläggning eller anordna upplag så att ledningens bibehållande enligt gällande säkerhetsföreskrifter äventyras eller att underhåll av ledningen försvåras.
- ◆ utan medgivande av ledningens innehavare spränga, fälla träd, schakta, borra eller på annat sätt ändra marknivån eller vidta någon annan åtgärd som kan medföra fara för ledningen eller risk för att person eller egendom kan skadas av ledningen.

Belastade fastigheter	Registerenhet	Förrättningskarta	Sträcka
LYCKSELE	Hornmyr 1:39	KA2, KA3	1-2, 7-8
	Hornmyr 3:37	KA2	2-3
	Hornmyr 5:1	KA3	6-7
	Hornmyr 7:1	KA2	4-5
	Vänjaurbäck 1:56	KA4	9-10
ÅSELE	Långbäcken 2:55	KA5	11-12

Särskilda
åtaganden

För den ovan beskrivna ledningsrätten görs följande ensidiga åtaganden från ledningsrättshavaren (ingår inte i ledningsbeslutet):

- ♦ Om ledningsrättshavaren anvisar skyddsåtgärder inför arbeten i ledningens närhet, som leder till merkostnader för fastighetsägaren, ska ledningsrättshavaren ersätta dessa. Detta åtagande är begränsat till oförändrad markanvändning.
- ♦ För skador som kan uppkomma vid och som följd av ledningens anläggande, tillsyn, underhåll, reparation och förnyelse, och som inte omfattas av engångsersättning, ska ersättning betalas i varje särskilt fall. Skador ska regleras snarast efter skadans uppkomst. Ersättning för förtidig avverkning ska betalas för träd som fälls utanför engångsersatt skogsgata.
- ♦ Uppkommer fråga om ersättning för skada som visar sig först efter engångsersättningens slutliga bestämmande och därvid inte kunnat förutses, ska ersättningsfrågan på fastighetsägarens begäran upptas till förhandling. Eventuella skador till följd av elektromagnetiska fält ska behandlas enligt detta stycke.
- ♦ Är fastigheten eller del därav som berörs av upplåtelsen belastad av arrende/nyttjanderätt/servitut, ska särskild överenskommelse träffas med rättighetshavaren för bestämmande av den ersättning som denne är berättigad till.
- ♦ Kan överenskommelse inte träffas, ska tvisten avgöras vid ledningsrättsförrättning om sådan pågår eller av domstol.
- ♦ Om ledningsrättshavaren inte lämnar erbjudande om avverkning eller om fastighetsägaren inte åtar sig att svara för avverkningen svarar ledningsrättshavaren för avverkningen. Ledningsrättshavaren ska därvid, innan avverkning utförs, lämnas erbjudande om köp av virket. Vid underhållsröjning ska dock

sådant erbjudande lämnas endast för träd som fälls utanför engångsersatt skogsgata.

- ♦ Om ledningen permanent tagits ur drift, ska ledningsrättshavaren tillse att ledningen med tillhörande anordningar tas bort, att hål i marken fylls igen och att av ledningsrättshavaren upplagd sten tas bort. Ledningsrättshavaren åtar sig i samband härmed att på sin bekostnad tillse att egendomen befrias från i laga ordning meddelade rättigheter avseende ledningen.

Denna handling har undertecknats elektroniskt av

Helena Byberg

Protokoll

2024-02-01

Ärendenummer

AC23144

Förrättningslantmätare

Helena Byberg

Ärende Ledningsförrättning avseende starkströmsledning berörande
Hornmyr 1:39 m.fl.

Kommun: Åsele, Lycksele

Län: Västerbotten

Sammanfattning

I detta protokoll redovisas beslut om:

- ◆ Upplåtelse av ledningsrätt för elektrisk starkströmsledning.
- ◆ Beslut om förtida tillträde. Omedelbar verkställighet av ledningsbeslutet får ske så snart säkerhet ställts.
- ◆ Beslut om säkerhet.
- ◆ Tillträde.
- ◆ Ersättning till sakkunnig.
- ◆ Fördelning av förrättningskostnad.
- ◆ Förrättningens avslutande.

Ledningsrätten inrättas i enlighet med ansökan och ledningshavarens yrkanden och inkomna digitala filer. Med ledning avses enligt 3 § LL även anordningar som erfordras för dess ändamål.

Handläggning

Beslut meddelas på lantmäterimyndighetens kontor i Skellefteå, utan sammanträde.

Tidigare under handläggningen har två sammanträden genomförts på lantmäteriets kontor i Lycksele, se sammanträdesprotokoll aktbilaga PR1 samt 37.

Den 12 december år 2023 inkom en jävsinvändning gentemot protokollförare och förrättningsassistent Sara Danielsson, se aktbilaga 32. Den 13 december fattade enhetschef Daniel Sundqvist beslut om att det inte finns jäv i ärendet, se aktbilaga 36. Den 3 januari år 2024 överklagades detta beslut av Simon Rudin, se aktbilaga 42. Överklagan och handlingar i ärendet har expedierats till mark- och miljödomstolen i Umeå. Ärendet handläggs i mål nr F 91-24 hos domstolen och beslut har ännu inte meddelats i ärendet

Sökande och sakägare Sakägarförteckning, aktbilaga 84.

Kallelse, delgivning Kallelser, aktbilaga 6 och 19.

Delgivning av kallelserna har skett genom vanlig delgivning enligt sakägar- och delgivningsförteckningar, aktbilaga SA1 och 85.

Hänvisning till författningar m.m.

LL	Ledningsrättslagen (1973:1144)
FBL	Fastighetsbildningslagen (1970:988)
RNL	Rennäringslagen (1971:437)
ExpL	Expropriationslagen (1972:719)
RF	Regeringsformen (1974:152)
MB	Miljöbalken (1998:808)

Med ledning avses enligt 3 § LL även anordningar som erfordras för dess ändamål.

Yrkanden Ansökan avser förrättning enligt LL för inrättande av ledningsrätt för en ledningsrätt för starkström, en 170 kV luftledning, se ansökan aktbilaga A1. Sökande har fått ta del av utkast till beslutshandlingar och bekräftat att det i stort sett stämmer med vad de yrkar. Sökande har preciserat omfattningen av sin ansökan i aktbilaga YR1, YR3 och 8. Sökande har framställt ett yrkande om att de befogenheterna som följer av ledningsrättsbeslutet ska justeras i beskrivningen av beslutet, se aktbilaga YR2 samt YR1.

Sökande har även framställt ett yrkande om att de befogenheterna som följer av ledningsrättsbeslutet ska förtydligas ytterligare i beskrivningen, se aktbilaga 10. Sökande åtar sig att ersätta de träd som behöver fällas i samband med ledningsrättens anläggande i utbyte mot virket om berörd fastighetsägare så begär. Sökande framhåller vikten av att det i så fall tydligt framgår i beslutshandlingarna att träd som fälls i framtiden vid skogligt underhåll tillhör fastighetsägaren, se aktbilaga 26. Sandqvist framställde ett yrkande om ställande av säkerhet samt att Vattenfall Eldistribution AB får tre månader på sig att ställa den säkerheten. Yrkandet framställdes vid sammanträdet i december år 2023, se aktbilaga 37 sidan 12.

Sökande har begärt förtida tillträde och att omedelbar verkställighet av ledningsbeslutet ska få ske, se aktbilaga A1.

Företrädare för Vapsten sameby, Inger- Ann Omma, har begärde till en början att en särskild värderingsman ska utses för att kunna bedöma ledningsrättens inverkan på renskötseln, se aktbilaga YR4. Vid sammanträde den 6 december år 2023 motsatte sig även Vapsten sameby via Inger-Ann Omma ett beslut om förtida tillträde. Anledningen är att intrånget i renskötseln och ersättning till samebyn ännu inte klarlagts i ärendet, se aktbilaga 37 sidan 12. Samebyn har

sedan inkommit med ett yrkande om intrångsersättning via ombud, Jenny Wik Karlsson, se aktbilagor 81- 83.

Fastighetsägarna Leif Renman, delägare Hornmyr 7:1, Peter Vikner, Hornmyr 5:1, och Gunnel Dahlbäck Hamrin, Vänjaurbäck 1:56, motsätter sig inrättandet av ledningsrätt och anläggandet av kraftledningen i fråga, se sammanträdesprotokoll från den 6 december år 2023 aktbilaga 37 sidan 12.

Redogörelse

Ansökan avser ledningsrätt på ett fåtal av de fastigheter som omfattas av beslut om linjekoncession för kraftledning. Fastigheterna är belägna i Hornmyr, Vänjaurbäck i Lycksele kommun och Långbäcken i Åsele kommun, se ansökan aktbilaga A1 YR1, YR3 och 8.

På förfrågan från Lantmäteriet, har Sametinget avstått konsultation i ärendet, se aktbilaga 4.

Yttranden från sakägare har inkommit till Lantmäteriet gällande Lantmäteriets handläggning samt förutsättningar att besluta om ledningsrätt, se flertalet skrivelser i ärendet. Sakägarna motsätter sig inrättandet av ledningsrätt och menar att Energimarknasinspektionens (Ei) beslut saknar rättskraft.

Ei meddelade den 20 oktober år 2023 via e-post att beslut 2016-102609 och beslut 2020-103489 angående linjekoncession vunnit laga kraft, se aktbilaga 11.

Värderingsutredningen inkom via e-post den 21 november år 2023, se aktbilagor 20 – 25.

Lantmäteriet har vid sammanträden informerat om ansökan, tagit in synpunkter och redogjort för förutsättningarna att besluta om ledningsrätt med förtida tillträde i ärendet samt ersättningsutredningen i ärendet, se aktbilaga PR1 och 37.

Vilhelmina norra sameby har informerats om ärendet, se dagboksanteckning från den 8 december år 2023.

Utredning av sakägarkretsen

Utredning av sakägarkretsen

Fastighetsägare

I en ledningsrättsförrättning gäller vissa grundläggande bestämmelser i FBL:s 4 kap, se 16 § LL.

Av FBL 4 kap. 11 § framgår att Lantmäteriet ska utreda vilka som är sakägare i förrättning i egenskap av ägare till fastighet eller på annan grund är sakägare. Den som har lagfart anses som ägare.

Rättighetshavare

Under förutsättning att en rättighet berörs av den aktuella åtgärden är även servitutshavare och nyttjanderättshavare att anse som sakägare i en förrättning (SOU 2001:101 s.109).

Såsom framkommit ovan ska Lantmäteriet utreda vilka som i egenskap av fastighetshavare eller på annan grund är sakägare. I 18 § LL finns en särskild bestämmelse som, i ledningsrättsfallet, kompletterar sakägarbegreppet i FBL 4 kap. 11 §.

Innehavare av särskild rätt till fastighet som inlöses eller på annat sätt tas i anspråk för ledningsändamål, är sakägare om deras rätt berörs.

Jakträtt

En innehavare av jakträtt kan vara sakägare om förrättningen är av betydelse för honom, enligt 5 kap. 34 § FBL första meningen.

Upplåtelse av jakträtt enligt 14- 16 §§ jaktlagen (1987:259) är inget arrende i jordabalkens mening, utan en partiell nyttjanderätt (jfr. 7 kap. 3 § JB).

Viltvårdsområde

Ingår berörd fastighet i ett viltvårdsområde kommer inverkan som ledningsrätten har på jakten, jaktskadan, fördelas på hela viltvårdsområdet. Anledningen är att ägarna till fastigheterna inom viltvårdsområdet ofta kan jaga inom hela området. Men sakägarkretsen i ärendet förändras däremot inte i och med att ett viltvårdsområde bildats. Hela viltvårdsområdet (medlemmarna, styrelsen och ordförande) är därför inte att anse som sakägare i ledningsrättsförrättningen (se LMV-rapport 2004:2, Ersättning för jaktintrång av järnväg och allmän väg, Norell, kap. 3.1.3). Inverkan på jakten är betydligt större vid anläggande av allmänväg och järnväg, som PM:et i fråga avser. Lantmäteriet brukar inte anse att det normalt sett blir aktuellt med någon ersättning för medlemmarna i viltvårdsområdet eller att det inverkar på sakägarkretsen vid anläggandet av allmän väg eller järnväg. Utgångspunkten är att jaktskadan är av så liten omfattning att den bör tålas med hänsyn av influensreglen. Vid en schablonmetod kan man därför utgå ifrån att ingen ersättning utgår till fastighetsägare vars fastigheter ingår i ett viltvårdsområde vid anläggandet av allmän väg eller järnväg. Om det finns skäl som talar för att området kan komma att upplösas bör dock detta beaktas vid värderingen.

Hornmyrs viltvårdsområde

Mark- och miljödomstolen i Umeå meddelade 2023-03-13 i Mål nr 1925-22 att viltvårdsområdet skulle upplösas och återförvisade ärendet till Länsstyrelsen i Västerbotten för vidare handläggning.

Ärendet ligger i dagsläget hos kammarrätten enligt Länsstyrelsen i Västerbotten, se aktbilaga 90.

Vid den händelse att viltvårdsområdet upplöses i detta ärende så upplöses även upplåtelsen i jakträtten kopplad till Hornmyr 5:1, se aktbilaga 35.

Renskötselrätten

Vapsten sameby har rätt till renskötsel inom berört område.

Vilhelmina norra sameby har rätt till renskötselrätt inom berört område på fastigheten Åsele Långbäcken 2:55.

I NJA 2011 s. 109, det s.k. Nordmalingsmålet, konstaterade Högsta domstolen med stöd av 1886 renbeteslag att samerna år 1886 hade sedvanerätt till vinterbete ända ner till Bottenhavet. HD menade vidare att vinterbetesrätten grundas på ett *servitutsliknande* komplement till den mer omfattande nyttjanderätt som återfinns på året-runt-markerna. Enligt HD är det således endast inom året-runt-markerna som renskötselrätten grundas på urminnes hävd, motsatsvis då HD i målet kom fram till att sedvanerätt definieras på vinterbetesmarkerna. Utanför året-runt-markerna grundas i stället på sedvanerätt.

Renskötselrätten är en nyttjanderätt som enligt HD i NJA 1981 s.1, det s.k. Skattefjällsmålet, framstår som närmast en bruksrätt. Då kan en slutsats dras att renskötselrätten inte är en äganderätt till marken utan ska tolkas som en nyttjanderätt. Emellertid skiljer renskötselrätten från andra nyttjanderätter på så viss att renskötselrätten inte regleras genom avtal parterna emellan.

I Skattefjällsmålet uttalade HD att bruksrätten som renskötselrätten utgör är en rätt på civilrättslig grund. Detta medför att renskötselrätten tillkommer specifika rättssubjekt, dvs den samiska befolkning, samebyar och deras medlemmar.

I förarbetena till de ändringar i RNL år 1993 uttalade departementschefen att det inte skulle medföra någon skillnad gentemot då rådande förhållanden att uttryckligen framhäva att renskötselrätten innebär en särskild rätt till en fastighet, varför det inte uttryckligen framgår av RNL att samernas bruksrätt innebär en särskild rätt till en fastighet, se prop. 1992/93:32 bilaga 2 – jordbruksdep. s. 99. Detta kan rimligtvis enbart tolkas som att renskötselrätten är en särskild rätt till fastighet oavsett om det uttryckligen framgår i lag eller inte.

Det ovan nämnda klargörs vidare i ExpL. 1 kap. 2 § 1 st. där det tydligt framgår att renskötselrätten enligt RNL är en särskild rätt till fastighet. Förvisso stadgas att renskötsel inte kan exproprieras. Detta

innebär att renskötselrätten inte kan bli föremål för självständig rättighetsexpropriation, prop. 1992/93:32 bilaga 2 jordbruksdep. s 95.

Upphävande av renskötselrätten sker i stället enligt RNL 26 §. Dock så krävs att regeringen återfinner grunden för upphävande av renskötselrätten.

Om sakägare i en förrättning

I egenskap av sakägare ges personen, fysisk eller juridisk, rätt att inkomma med yrkanden i en förrättning. Lantmäteriet är sedan skyldig att ta ställning till yrkandet.

Man har även en besvärsrätt som sakägare, dvs. rätt att överklaga, FBL 15 kap. 6 § och 1 LL

Slutsats

Enligt 18 § LL är innehavare av särskild rätt till fastighet som tas i anspråk för ledningsrättens sakägare, om innehavarens rätt berörs. Begreppet särskild rätt bör ha samma innebörd som i ExpL, prop. 1973/160 s. 230.

Innehavaren av renskötselrätten, i detta ärende Vapsten sameby och Vilhelmina norra sameby, är därför att betrakta som sakägare eftersom renskötselrätten är särskild rätt till fastighet. Enligt 10 § RNL företräder samebyn dess medlemmar.

Om koncessionen

När undertecknad övertog ansvaret för ärendet kunde det inledningsvis konstaterats att det rådde viss osäkerhet hos sakägarna kring huruvida koncessionsbeslut som sökande lämnat in vunnit laga kraft. Ei har meddelat att beslut 2016-102609 och beslut 2020-103489 ang. linjekoncession vunnit lagakraft, se aktbilaga 11.

Beslut om förordnande om sakkunnig

I augusti år 2023 förordnades Caroline Sundberg Pouchard, Norrbryggan AB, att som sakkunniga biträda myndigheten i ärendet i särskilt beslutsprotokoll, se aktbilaga PRD1.

Ledningsbeslut

2481-2023/14.1, Starkström 170 kV

Skäl:

Luftledning för linje avseende en 170 kV är sådan som avses i 2 § 1 st. 2 p. LL.

Sökande, Vattenfall Eldistribution AB, har beviljats nätkoncession för linje, se aktbilaga A1. Ledningen kommer att dras fram i överensstämmelse med koncessionsbeslutet och Energimarknadsinspektionens föreskrifter. Villkoren för upplåtelse av

ledningsrätt i 6-10 §§ LL utgör därför inte hinder mot upplåtelsen (11 § LL).

Ledningen får dras fram enligt beslut av Ei. Fastigheterna måste därför avstå utrymme för ledningen (12 § andra stycket LL).

Upplåtelsen av utrymme är väsentligen utan betydelse för fordringshavare och rättsägare (13 § LL; 30 § andra stycket LL jämförd med 5 kap 16 § FBL).

Beslut:

Ledningsrätt för 170 kV luftledning, **2481-2023/14.1**, ska upplåtas enligt beskrivning och förrättningskartor, aktbilaga 92-97 (93-97 KA1-KA5).

Beslut om förtida
tillträde och
säkerhet

Skäl:

Yrkande finns om förtida tillträde, d.v.s. att tillträde ska få ske utan att ledningsbeslutet har vunnit laga kraft.

Förtida tillträde får medges endast om det på grund av särskilda omständigheter är lämpligt. Detta innebär att en grundläggande förutsättning för förtida tillträde är att behovet av tillträde är så starkt att det tar över den avträdandes eventuella olägenheter av att tillträde sker innan ledningsbeslutet har vunnit laga kraft. Dessutom ska det vara praktiskt taget uteslutet att ledningsbeslutet kan komma att ändras med anledning av ett överklagande. Normalt anses sådana förutsättningar föreligga om ledningsbeslutet grundas på en linjekoncession enligt ellagen.

Vapsten sameby har motsatt sig ett beslut om förtida tillträde i ärendet vid sammanträdet. Anledningen är att intrånget i renskötseln och ersättning till samebyn ännu inte klarlagts i ärendet, se aktbilaga 37 sidan 12.

Vattenfall Eldistribution AB har nätkoncession för linje. Ledningen kommer att dras fram i överensstämmelse med koncessionsbeslutet.

Mark- och vattenområden som har betydelse för rennäringen ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringarnas bedrivande enligt 3 kap. 5 § 1 st. MB i relation till hushållningsbestämmelserna i MB. Bestämmelserna i MB har beaktas vid koncessionsbeslutet som redan meddelats av Ei och sedan granskats av domstol, se aktbilaga 87 (mark- och miljödomstolens beslut mål nr M 722-18 M 730-18, se särskilt sidan 16- 19) efter att Vapsten sameby, bland andra, överklagade beslutet.

Koncessionsbeslutet och dess eventuella inverkan på rennäringen, och

därmed intrånget i renskötseln, bör därför inte vara okänt för Vapsten sameby.

Mark- och miljödomstolen konstaterade vidare att *"eventuella anspråk på intrångsersättning kan prövas inom ramen för ledningsförrättning och att anspråk på annan skadeersättning kan hanteras på civilrättslig väg"* och att det därför saknades skäl att ändra Ei:s beslut av den anledningen (se aktbilaga 87 (mark- och miljödomstolens beslut mål nr M 722-18 M 730-18, sidan 19).

Avgörandet, och därigenom Ei:s beslut, fastställdes sedan genom beslutet av mark- och miljööverdomstolen i mål nr M-11007-19 år 2020, se aktbilaga 88.

Eftersom Ei:s beslut överprövats av samtliga instanser är det praktiskt taget uteslutet att ledningsbeslutet kan komma att ändras med anledning av ett överklagande i den del som är av betydelse för tillträdet. Normalt anses förutsättningar för förtida tillträde föreligga om ledningsbeslutet grundas på en linjekoncession enligt ellagen. Det är dessutom angeläget ur ekonomisk synpunkt att ledningen kommer i drift snarast (Göta HovR, avd 3, 1999-09-03, Ö 249/99 (LM ref 99:28).

Särskilda omständigheter som krävs för ett förtida tillträde bedöms sammantaget därför föreligga (LL 25a§ samt FBL 5 kap. 30a§).

Oskadlighet

Upplåtelsen av utrymme är väsentligen utan betydelse för fordringshavare och rättsägare (13 a § LL; 30 § andra stycket LL jämförd med 5 kap 16 § FBL).

Förskott

Lantmäteriet kan ställa ett villkor om att förskott på ersättningen betalas innan förtida tillträde kan ske. Det krävs ett yrkande från fastighetsägaren, eller någon annan som berörs av tillträdet, för att förskott ska kunna föreskrivas som villkor för förtida tillträde.

Frågan om förskott har ex officio tagits upp med sakägarna vid sammanträdet i december år 2023, för att bereda dem tillfälle att framställa eventuella yrkanden om förtida tillträde, se aktbilaga 37 sidan 7. Ingen har framställt något yrkande om förskott på ersättningen.

Ställande av säkerhet

Någon säkerhet enligt 5 kap. 30 a § 2 st. FBL bedömdes initialt inte behöva ställas hos länsstyrelsen vad avser ersättningar och ev. skadestånd med hänvisning till att Vattenfallkoncernen är ett bolag som är helägt av svenska staten vid sammanträde den 6 december år 2023. I fråga om sådan säkerhet är dock 7 kap. 7, 8 §§ ExL tillämplig.

Om tillträddaren är staten eller kommunen behöver förvisso säkerhet inte ställas (7 kap. 7 § ExL). Föreskrift om säkerhet ska i sådant fall inte

meddelas. Undantaget gäller dock endast staten och kommunen som sådana, dvs. inte stats- eller kommunägda bolag.

Den tillträdande ska därför ställa säkerhet hos Länsstyrelsen i Västerbotten för den ytterligare ersättning jämte ränta som kan komma att fastställas samt för det skadestånd som kan komma att utgå, om fastighetsbildningsbeslutet eller beslut om tillträde ändras.

Berörda sakägare i ärendet motsätter sig ledningsrättsåtgärden och har inte tagit ställning till ersättningsutredningarna i ärendet. Om säkerheten inte godkänts av den till vars förmån den ställs, ska därför säkerheten prövas av Länsstyrelsen i Västerbotten (7 kap. 7 § ExL). Länsstyrelsens beslut i fråga om godkännande av säkerhet kan överklagas till regeringen (7 kap. 8 § ExL).

Beslut:

Utan hinder av att ledningsbeslutet vunnit laga kraft får förtida tillträde ske. Förtida tillträde får ske tidigast två veckor efter att ledningsbeslutet är taget. Ledningsbeslutet får även i övrigt verkställas utan att det har vunnit laga kraft.

Vattenfall Eldistribution AB ska erlagga en säkerhet motsvarande 660 618 kr jämte ränta som kan komma att fastställas samt för det skadestånd som kan komma att utgå, om fastighetsbildningsbeslutet eller beslut om tillträde ändras, hos Länsstyrelsen i Västerbotten.

Säkerheten ska erläggas inom 4 veckor från Länsstyrelsens beslut i fråga om godkännande av säkerhet.

För att förtida tillträde ska få ske ska Vattenfall Eldistribution AB *dels* ha ställt säkerhet hos Länsstyrelsen i Västerbotten för den ytterligare ersättning jämte ränta som kan komma att fastställas samt för det skadestånd som kan komma att utgå om ledningsbeslutet eller beslut om förtida tillträde ändras, *dels* ha fått säkerheten godkänd av Länsstyrelsen i Västerbotten.

Alternativt beslut om
tillträde

Om beslutet om förtida tillträde förfaller ska tillträde ske när ledningsbeslutet har vunnit laga kraft och ersättningen har betalats.

Ersättningsbeslut

Den skada som uppkommer till följd av en ledningsrättsupplåtelse ska ersättas genom intrångsersättning och eventuell annan ersättning. Bestämmelserna om ersättning i ledningsrättslagen är dispositiva, vilket innebär att parterna kan avtala om vilken ersättning som ska utgå. Kan överenskommelse inte nås utför Lantmäterimyndigheten en officialvärdering av ersättningen (13 § LL). Lantmäterimyndigheten har inte fått in några överenskommelser avseende berörda fastigheter.

Till grund för beslut om ersättning har därför en värderingsutredning gjorts, se aktbilagor 20- 25. Berörda fastigheter är belastade av penninginteckningar.

Prövning av ersättning till Vapsten sameby

Vapsten sameby yrkar att ersättning en årlig intrångsersättning om 250 000 kr ska utgå, skälen till yrkandet framgår i deras inlagor, se aktbilaga 82.

Bedömning ersättning till Vapsten sameby

Lantmäteriet har konstaterat att rättsläget är väldigt osäkert, både vad gäller rent generellt om ersättning till samebyn och om det kan utgå inom en ledningsrättsförrättning som bygger på linjekoncession och om så är fallet vilken värderingsmetod som ska väljas. Rättsläget är ännu mer oklart gällande rätten till ersättning inom de s.k. vinterbetesmarkerna.

En förutsättning för en sådan värdering är att först se om den skadelidande är berättigad ersättning. Vilket Lantmäteriet tillsammans med sakkunnig har utrett i ärende AC1910, akt 2482K-2020/24. Utredningen har ifrågasatts av båda parterna och ärendet har överklagats till mark- och miljödomstolen i Umeå. Ärendet har ännu inte avgjort hos domstolen och ärendet har mål nr F 145-23.

Lantmäteriets uppfattning är att det första en värdering ska svara är om ersättning ska utgå och därefter göra en bedömning av skadan och ersättningen. Det är därför lantmäteriets uppfattning att utredningen i ärende AC1910 även kan läggas till grund för detta ersättningsbeslut.

I rättsutredningen konstateras att i väntan på prejudikat eller lagändring så är det inte möjligt för Lantmäteriet att besluta om ersättning till samebyn under de förutsättningar som föreligger i ärendet, se aktbilaga 86. Liknande förutsättningar föreligger i detta ärende. Därför blir detta en fråga som i första hand ska regleras i civilrättsliga avtal i första hand och att tvist därom får föras i domstol.

I detta ärende kommer ledningsrätten dessutom endast att belasta några av de fastigheter som omfattas av beslutet om linjekoncession. Någon egentlig prövning av hela linjekoncessionens, och därigenom kraftledningens, inverkat i sin helhet på samebyns verksamhet kan därför inte prövas inom ramen för förrättningen.

Rättsutvecklingen och egendomsskyddets ökade genomslag sedan inkorporeringen av EKMR i svenskrätt talar för att en sameby bör få ersättning för det intrång som en linjekoncession, kraftledning, genererar. Lantmäteriet saknar dock stöd för att besluta om ersättning inom ramen för en ledningsrättsförrättning.

Enligt 1 kap. 1 § 3 st. RF ska den offentliga makten utövas under lagarna. Denna s.k. legalitetsprincip som inom den konstitutionella rätten innebär att offentliga organ, som en myndighet, enbart får vidta åtgärder som har stöd i lag. Eftersom det saknas klar bestämmelse eller prejudikat kan Lantmäteriet i nuvarande rättsläge inte besluta om ersättning till Vapsten sameby.

Berörda rättighetshavare

Någon ersättningsgill skada bedöms inte ha uppkommit för övriga berörda rättighetshavare eller gemensamhetsanläggning. Någon ersättning ska således inte utgå.

Oskadlighetsprövning

Ledningsrättsupplåtelsen är väsentligen utan betydelse för fordringshavare och rättsägare.

Beslut:

Ingen ersättning ska betalas till Vapsten sameby.

Slutlig ersättning ska betalas av Vattenfall Eldistribution AB direkt till respektive fastighetsägare enligt ersättningslängd, se akbilaga 91.

Ersättningarna ska erläggas inom en månad efter det att ersättningsbeslutet vunnit laga kraft.

Sker betalning efter sista betalningsdag, ska dessutom betalas ränta på ersättningen enligt 6 § räntelagen från förfallodagen tills betalning sker. Räntan beräknas därvid efter en räntefot som motsvarar den av Riksbanken fastställda, vid varje tid gällande referensräntan med tillägg av åtta procentenheter.

Sker inte betalning inom ett år från ersättningsbeslutets laga kraftvinnande kan ledningsbeslutet förfalla.

Beslut om ersättning
till sakkunning

Skäl:

Kostnaden för Caroline Sundberg Pouchards medverkan som sakkunnig har uppgått till 133 050 kr. Beloppet är skäligt och har förskotterats av lantmäterimyndigheten.

Beslut:

Ersättning till sakkunnig, Caroline Sundberg Pouchard, bestäms till 133 050 kr.

Beslut om fördelning
av förrättnings-
kostnaden

Skäl:

Enligt huvudregeln i 27 § LL ska förrättningskostnaden betalas av ledningshavaren. Vattenfall Eldistribution AB har i ansökan, akbilaga A1, medgett att betala förrättningskostnaden.

Beslut:

Vattenfall Eldistribution AB ska betala hela förrättningskostnaden för ledningsrättsåtgärden.

Aktmottagare

Vattenfall Eldistribution Elnät AB.

Avslutningsbeslut

Förrättningen avslutas.

Överklagande

Den som är missnöjd med lantmäterimyndighetens beslut kan överklaga dessa genom att en skrivelse lämnas eller skickas till:

Lantmäteriet

Fastighetsbildning

801 82 GÄVLE

Mark- och miljödomstolen behandlar sedan överklagandet.

Skrivelsen måste ha kommit in till lantmäterimyndigheten inom fyra veckor från avslutningsdagen, d.v.s. **senast torsdag den 29 februari år 2024**. Kommer skrivelsen in för sent kan överklagandet inte behandlas.

Ange att Ni överklagar och vilket beslut eller vilken åtgärd Ni överklagar. Anteckna förrättningens ärendenummer **AC23144** och redogör för vad Ni anser ska ändras och varför.

Överklagande
förordnande av
sakkunnig

Om ni anser att förrättningen onödigt uppehålls genom Lantmäterimyndighetens förordnande, kan ni överklaga beslutet genom att en skrivelse lämnas eller skickas till:

Lantmäteriet

Fastighetsbildning

801 82 GÄVLE

Mark- och miljödomstolen behandlar sedan överklagandet.

Sådant överklagande är inte begränsat till viss tid. Beslutet ska överklagas särskilt.

Anteckna förrättningens ärendenummer **AC23144** i er skrivelse och redogör för varför ni anser att förrättningen onödigt uppehålls genom förordnandet av sakkunnig.

Överklagande av
ersättnings till
sakkunning

Den som anser att *ersättningen* till sakkunnig är felaktig, kan överklaga beslutet om detta särskilt. Skrivelsen måste ha kommit in till lantmäterimyndigheten inom **tre** veckor från avslutningsdagen, d.v.s. **senast torsdag den 22 februari år 2024**. Kommer skrivelsen in för sent kan överklagandet inte behandlas. I övrigt gäller förfarandet enligt ovan.

Den som är missnöjd med beslutet om förtida tillträde, kan överklaga detta särskilt. Överklagning sker genom att en skrivelse lämnas eller skickas till:

Lantmäteriet
Fastighetsbildning
801 82 Gävle

Mark- och miljödomstolen behandlar sedan överklagandet.

Skrivelsen måste ha kommit in till Lantmäterimyndigheten inom fyra veckor från den dag då beslutet meddelades, d.v.s. senast **torsdag den 29 mars år 2024**. Kommer skrivelsen in för sent kan överklagandet inte behandlas.

Överklagande
rörande förtida
tillträde

Den som är missnöjd med beslutet om förtida tillträde, kan överklaga detta särskilt. Överklagning sker genom att en skrivelse lämnas eller skickas till:

Lantmäteriet
Fastighetsbildning
801 82 Gävle

Mark- och miljödomstolen behandlar sedan överklagandet.

Skrivelsen måste ha kommit in till Lantmäterimyndigheten inom fyra veckor från den dag då beslutet meddelades, d.v.s. senast **torsdag den 29 februari år 2024**. Kommer skrivelsen in för sent kan överklagandet inte behandlas.

Ange att Ni överklagar och varför Ni anser att beslutet om förtida tillträde är felaktigt. Anteckna förrättningsens ärendenummer **AC23144**.

Protokollet upprättat torsdag den 2 februari år 2024.

Vid protokollet

Denna handling har undertecknats elektroniskt av

Helena Byberg

Rättelsebeslut enligt förvaltningslagen

2024-02-22

Ärendenummer

AC23144

Förrättningslantmätare

Helena Byberg

Ärende	Rättelsebeslut enligt förvaltningslagen berörande Hornmyr 1:39 m fl.	
	Kommun: Åsele, Lycksele	Län: Västerbotten
Redogörelse	Ett fel har upptäckts i Protokoll Beslut, aktbilaga 28. Av misstag har ett felaktigt stycke som gäller överklagande skrivits in ovanför den rätta överklagandehänvisningen. Det felaktiga stycket anger att ett eventuellt överklagande ska ha kommit in till Lantmäterimyndigheten inom 4 veckor från den dag beslut meddelandes och därefter anges ett datum som är drygt 8 veckor framåt i tiden. Genom att stryka det felaktiga stycket i Protokoll Beslut åtgärdas felaktigheten. Felaktigheten är en uppenbar felskrivning som går snabbt och enkelt att rätta. Rättelse sker med stöd av 36 § förvaltningslagen.	
Beslut	Lantmäterimyndigheten beslutar att Protokoll Beslut, aktbilaga 28, rättas med stöd av 36 § förvaltningslagen.	
Överklagande	Den som är missnöjd med Lantmäterimyndighetens beslut kan överklaga detta. Ett rättelsebeslut överklagas genom att en skrivelse lämnas eller skickas till: Lantmäteriet Fastighetsbildning 801 82 Gävle Skrivelsen ställs till Mark- och miljödomstolen som sedan behandlar överklagandet. Skrivelsen ska ha kommit in till Lantmäterimyndigheten inom tre veckor från beslutsdagen för rättelsen, d.v.s. senast torsdag den 14 mars 2024. Kommer skrivelsen in för sent kan överklagandet inte behandlas. Ange att ni överklagar och vilket beslut ni överklagar. Anteckna förrättnings ärendenummer AC23144 och redogör för vad ni anser ska ändras och varför.	

Denna handling har undertecknats elektroniskt av

Helena Byberg

Hur man överklagar

MMD-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rätts-tillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.